

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Over jeugdcriminaliteit en reacties daarop

Laan, A.M. van der

Citation

Laan, A. M. van der. (2024). *Over jeugdcriminaliteit en reacties daarop*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4168737>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4168737>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Prof. dr. André M. van der Laan

Over jeugdcriminaliteit en reacties daarop

Universiteit
Leiden

Bij ons leer je de wereld kennen

Over jeugdcriminaliteit en reacties daarop

Oratie uitgesproken door

Prof. dr. André M. van der Laan

bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar

Jeugd- en adolescentencriminaliteit

aan de Universiteit Leiden

op vrijdag 6 december 2024

De bijzondere leerstoel is mogelijk gemaakt namens het Wetenschappelijk- Onderzoek en Datacentrum (WODC)
in samenwerking met het Leids Universiteits Fonds (LUF) en de Faculteit der Rechtsgeleerdheid.

Universiteit
Leiden

Inhoudsopgave

1. Afnemend, stuitend en toch niet geloofd..... 3

2. Concentratie van geregistreerde jeugdcriminaliteit..... 7

3. Opkomst van de ‘risky child’ 9

4. Repressie en preventie..... 11

5. Veiliger samenleving of intoleranter?..... 14

6. Gevolgen van reacties op jeugdcriminaliteit..... 16

7. Naleven van (kinder)rechten als evaluatiecriterium..... 17

8. Onderzoek 19

 8.1 Ontwikkelingen duiden en verklaren 19

 8.2 Bedoelde en onbedoelde gevolgen van reacties..... 20

9. Afsluitend..... 23

Dankwoord 24

Referenties..... 25

Noten 32

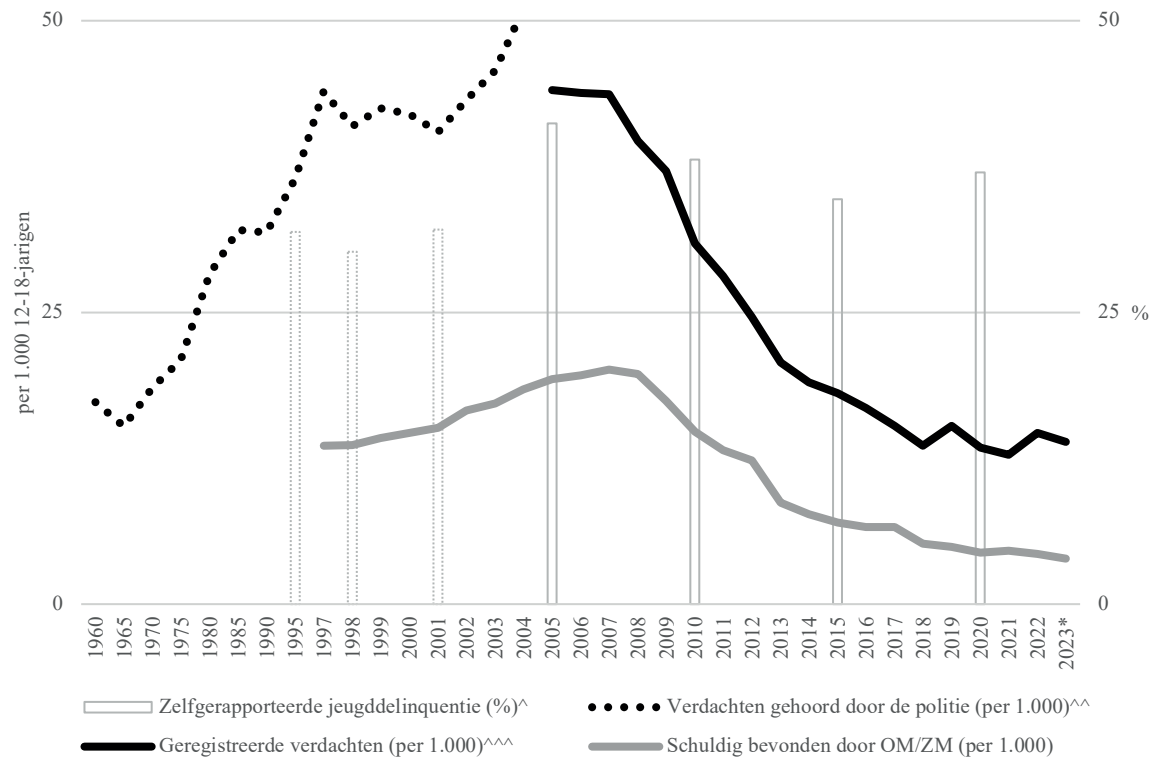
1. Afnemend, stuiterend en toch niet geloofd

Mevrouw de Rector Magnificus, geacht Faculteitsbestuur, leden van het bestuur van het WODC, leden van het curatorium van deze bijzondere leerstoel en zeer gewaardeerde toehoorders,

Na een sterke stijging tot in de jaren negentig van de vorige eeuw, gevolgd door een stabilisering en daarna weer een toename in het begin van deze eeuw, is de door de politie geregistreerde jeugdcriminaliteit in Nederland in de meest recente twee decennia fors afgenomen (Figuur 1). De laatste jaren is die afname afgeremd en als een soort stuiterbal aan het eind van de stuitering op de grond beland. Wat omhoog, wat omlaag en zo door. Er is enige variatie in de trends als we kijken naar verschillende bevolkingsgroepen, typen delicten of buurten in Nederland. Niet onder iedere groep, voor ieder type delict of in alle buurten is de afname even sterk. Soms is zelfs sprake van een kortstondige toename. Van sommige delicten gepleegd door jongeren zagen we in recente jaren een lichte opleving, zoals winkeldiefstal of vormen van ernstig geweld (Beijers e.a., 2023; Van der Laan e.a., 2024), maar ook die toename vlakt af en lijkt over te gaan in een afname (OM, 2023; Van der Laan e.a., 2024). In specifieke buurten in Nederland is de trend minder duidelijk dalend en is sprake van een continue concentratie van door politie geregistreerde jeugdcriminaliteit (Tollenaar e.a., 2022). De huidige niveaus liggen fors onder die van de piekjaren in 2007. Er is sprake van de Grote Daling die recent tot stilstand lijkt te zijn gekomen. Je zou zo maar kunnen zeggen dat het met de huidige generatie jeugdigen in Nederland best goed gaat als je dat afleest aan hun geringe betrokkenheid bij zichtbare jeugdcriminaliteit. Beter dan met die van eerdere generaties zoals die van u en van mij.

De ontwikkelingen in de criminaliteit, verdachten en daders daarvan worden veelal gemeten op basis van politie- of justitiegegevens. Het justitiële en veiligheidsbeleid is grotendeels op die cijfers gebaseerd. Een aanzienlijk deel van de delicten blijft echter buiten beeld. Dit noemen we het Dark Figure (Biderman & Reiss, 1967). Hoe groot dat precies is, blijft onduidelijk. Daarom is het ook een Dark Figure. Van alle bij de politie gemelde delicten wordt jaarlijks ongeveer 27 procent opgehelderd (Schirm & Kessels, 2022). Andersom kun je ook zeggen dat jaarlijks bijna driekwart van de gemelde ondervonden delicten niet wordt opgehelderd. Het onbekende deel is waarschijnlijk hoger omdat niet alle ondervonden delicten worden gemeld. Bij delicten die door de politie zelf worden opgespoord, zogenoemde haaldelicten zoals drugsdelicten, ligt dit percentage hoger dan bij delicten die door slachtoffers zijn gemeld zoals vernielingen of cyberdelicten. Dat zijn wel delicten waarvan veel jongeren zelf rapporteren daarbij betrokken te zijn (Tollenaar e.a., 2024; Van der Laan & Beerthuizen, 2021). Slachtoffers weten niet altijd dat ze slachtoffer zijn geweest, willen geen aangifte doen of handelen het gebeurde zelf af, buiten de politie om. Sommige delicten krijgen minder of geen prioriteit in opsporing en vervolging, zoals fietsendiefstal of winkeldiefstal (OM, 2023). Als een delict al wordt gemeld dan leidt dat er niet altijd toe dat een verdachte in beeld komt, of dat die schuldig wordt bevonden en gesanctioneerd.

Figuur 1 Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit, 12- tot 18-jarigen, 1960-2023

Noten
^ 1995-2001 alleen jeugdigen van Nederlandse herkomst; 2005-2020 random samples van alle jongeren. Door methode verandering zijn de zelfrapportagecijfers in de figuur niet vergelijkbaar met de recente meting zoals beschreven in de tekst.
^^ 1960-2004 verdachten gehoord door de politie, Politiestatistiek
^^^ 2005-2023 verdachten geregistreerd door de politie, BVH
Bronnen: Van der Laan e.a. (2020); Van der Laan e.a. (2024).

Wanneer we jongeren zelf vragen naar de delicten die ze plegen dan rapporteerde in 2023 zestien procent van de jeugdigen dat ze wel eens één of meerdere delicten hadden gepleegd in het voorafgaande jaar (Tollenaar e.a., 2024). Dat is ruim een factor tien hoger dan het percentage jongeren dat met de politie te maken krijgt als verdachte (Van der Laan e.a., 2024). Het gaat overwegend om lichte vormen van delinquentie, zoals een bedreiging, al dan niet online, iemand slaan of schoppen, diefstal van make-up of voedingswaren, of spullen bekladden of vernielen. Ernstiger zaken zoals beroving, mishandeling met verwonding of verspreiden van seksueel beeldmateriaal van een leeftijdgenoot worden door ongeveer één procent van jongeren gerapporteerd. Een deel van deze feiten is licht van aard. De ernst is twijfelachtig.¹ Ze komen meestal niet bij de autoriteiten in beeld en zullen mogelijk niet tot vervolging leiden. Hoe ongewenst of vervelend het ook is, bij een normaal ontwikkelingspatroon hoort dat adolescenten experimenteren, ook met antisociaal gedrag (Duell e.a., 2018). Het merendeel groeit daar overheen, zonder dat professionele hulp nodig is en zonder ingrijpen door politie of justitie (Laub & Sampson, 2003; Moffitt, 1993).

De Grote Daling is niet specifiek voor Nederland. In veel westerse landen is al meerdere decennia sprake van een afname in het aantal minderjarige jeugdige verdachten. Alleen nergens zo hard als in Nederland (Eurostat, 2023; McAra & McVie, 2018). Meer in het algemeen is in veel westerse landen sprake van een afname in risicogedrag zoals roken, drinken, op jonge leeftijd seks en delinquentie onder jeugdigen in de periode 1990-2015, gevolgd door een gelijkblijvend niveau in de jaren erna (Ball e.a., 2023).

Wanneer je mediaberichten leest, krijg je een andere indruk (Van der Laan e.a., 2024). Met regelmaat verschijnen er berichten dat jeugdigen op steeds jongere leeftijd delicten plegen en dat het 'van kwaad tot erger gaat' met de huidige generatie jongeren. Ze zijn niet alleen meer betrokken bij

winkeldiefstal, maar ze zouden ook vaker dan vroeger ernstig geweld plegen, met steekwapens of andere wapens zoals gevaarlijk illegaal vuurwerk. Daarnaast zouden ze zich meer bezighouden met aan drugsgerelateerde criminaliteit, zoals uithalen van drugs uit containers in de haven, verkopen ervan, of zich laten inhuren als geldezel om geld wit te wassen. Dan hebben we het nog niet eens over een vermeende toename in betrokkenheid bij cybercriminaliteit.

Bij professionals in de veiligheidsketen, zoals jongerenwerkers, buitengewoon opsporingsambtenaren, politieagenten of jeugdreclasseerders, wijkt het beeld ook af van de algemene cijfermatige trend (Zeijlmans & Van der Laan, 2023). Zij signaleren dat jeugdige verdachten en daders *jonger* worden, dat er sprake is van *verharding* van de hedendaagse jeugdcriminaliteit en dat de groep jeugdigen waarmee ze te maken krijgen steeds *complex*er wordt wat betreft problematiek.² Daarnaast wordt genoemd dat de jeugdcriminaliteit zich heen en weer beweegt tussen de fysieke en de digitale wereld. Bedreigingen, fraude of ongewenst versturen van seksueel beeldmateriaal via Instagram, Tiktok of Snapchat gaan hand in hand met dreigen of beroven op straat (Roks e.a., 2020; Zeijlmans & Van der Laan, 2021). Er is sprake van *hybridisering* van jeugdcriminaliteit (Roks e.a., 2020).

De ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit zijn natuurlijk fascinerend. Mijn leerstoel richt zich op het nader duiden van deze ontwikkelingen en meer grip krijgen op de achtergronden ervan. Dit door de veranderende leefwereld van jongeren te bestuderen en de gevolgen van reacties op jeugd- en adolescentencriminaliteit te onderzoeken. Het gaat over jongeren tot in de twintig. Bij reacties gaat het over formele reacties, door politie, openbaar ministerie, rechter of gerelateerde organisaties en over beleid en wetgeving.³

In wat volgt neem ik u verder mee in enkele ontwikkelingen die ik signaleer over de afgelopen decennia in jeugdcriminaliteit en reacties daarop. Daarbij wil ik

duidelijk maken dat veranderingen in de geregistreeerde jeugdcriminaliteit niet alleen een werkelijke verandering van de jeugdcriminaliteit weerspiegelen, maar ook gezien kunnen worden als een veranderende reactie in onze samenleving op afwijkend en deviant gedrag. Verder denk ik dat om formele reacties zoals straffen, maatregelen of interventies op hun werkzaamheid te evalueren het onvoldoende is alleen de effectiviteit daarvan op het verminderen van criminaliteit of recidive te bestuderen, maar dat het belangrijk is ook het proces van sanctioneren zelf en andere gevolgen op meerdere levensgebieden van de gesanctioneerde jongeren in beeld te hebben. Het naleven van rechten van jeugdigen in de praktijk van die reacties introduceer ik daarbij als evaluatiecriterium. Ook ga ik in op het onderzoek dat ik de komende jaren met anderen hoop te doen. Na de conclusie volgt tot slot een dankwoord.

2. Concentratie van geregistreerde jeugdcriminaliteit

Het beeld van de dalende jeugdcriminaliteit wordt genuanceerder als we dieper in de ontwikkelingen duiken (Van der Laan e.a., 2024). De jeugdcriminaliteit in het algemeen is gedaald, maar die afname is *ongelijk* verdeeld. Niet in alle bronnen, niet onder alle groepen, niet bij alle type delicten, of niet in alle buurten is de Grote Daling even sterk. Recent lijkt het alsof de Grote Daling tot stilstand is gekomen in *sommige* buurten, bij *sommigen*.

Er is sprake van *concentratie* van door politie geregistreerde jeugdcriminaliteit in een beperkt aantal buurten in Nederland (Tollenaar e.a., 2022; Van der Laan e.a., 2024). Ruim vijftig procent van de jeugdige verdachten woont in tien procent van de buurten en bijna vijftien procent in één procent van de buurten. In absolute aantallen is dit vooral een grote steden probleem. Als je rekening houdt met het aantal jeugdigen dat in een buurt woont, is ook sprake van concentratie van woonbuurten van jeugdige verdachten in kleinere gemeenten, ook in de periferie van Nederland. Deze concentratie van door politie geregistreerde jeugdcriminaliteit is over een langere periode redelijk stabiel. Met name enkele ernstige vormen van jeugdcriminaliteit, zoals drugs, wapens en geweld blijken in dezelfde buurten telkens opnieuw door de politie te worden gesignaleerd (Tollenaar e.a., 2022). Populair gezegd: in dezelfde buurt altijd hetzelfde gedoe. Soortgelijke bevindingen zijn eerder ook gedaan (Bernasco & Steenbeek, 2017; Weisburd, 2015). Internationaal wordt dit aangeduid als ‘the law of crime concentration’ (Weisburd, 2015).⁴ Het gaat dan wel vooral over concentratie van *door politie geregisteerde* criminaliteit. Opvallend is dat uit zelfrapportage van delinquentie een meer evenredige spreiding over woonplaatsen blijkt (Tollenaar e.a., 2024; Weenink, 2011).

Verklaringen voor de concentratie van geregistreerde jeugdcriminaliteit op buurtniveau wijzen enerzijds op structurele sociaaleconomische achterstanden van buurten,

bewoners en de interactie daartussen. Het gaat bijvoorbeeld om buurten waar veel jonge mannen wonen, buurten met huishoudens op of onder het sociaal minimum, veel sociale huur en buurten met een heel diverse samenstelling van de bevolking (Tollenaar e.a., 2022). De achterstand in die buurten kan jaren blijven bestaan en overgedragen worden van de ene op de volgende generatie bewoners (Noordhoff, 2008; Sampson, 2012). Het zijn kwetsbare buurten.

Anderzijds kan de concentratie ook een artefact zijn van de data, namelijk politiegegevens en daarmee een resultaat van handhaving of opsporing. Mogelijk is het een resultaat van een *veranderende reactie* op jeugdcriminaliteit. Een gerichte inzet op specifieke type delicten zoals geweld, wapens of drugs, op specifieke buurten of locaties (‘hotspots’), specifieke groepen (‘hot groups’) of personen (‘hot shots’) vergroot de kans dat die feiten en die verdachten worden gevonden (Braga, 2007; Loughran e.a., 2012; Weisburd e.a., 2009; Weisburd e.a., 2023). De strategie reduceert criminaliteit (Braga e.a., 2019; Braga & Weisburd, 2020; Loughran e.a., 2012; Weisburd e.a., 2009), maar ze zorgt er ook voor dat vergelijkbare feiten, dezelfde buurten of personen die daar wonen in beeld blijven. De strategie is een uiting van een toegenomen focus van de politie op haar kerntaken als opsporing van misdrijven en verdachten. Terwijl in grote steden bijvoorbeeld in ‘hotspots’ de politie duidelijk zichtbaar is, is een terugtrekkende beweging vooral merkbaar op het platteland (Terpstra e.a., 2022). Daarbij komt dat de informatie die de politie gebruikt veelal gebaseerd is op hetgeen ze zelf verzamelen (Terpstra e.a., 2019).⁵ Dit kan het selectieve beeld dat geregistreerde criminaliteitscijfers sowieso al geven versterken. Een gevaar is dat de strategie ook kan leiden tot stigmatisering van specifieke buurten, groepen of individuen (Goffman, 1963; Wacquant e.a., 2014) en een patroon van geregistreerde jeugdcriminaliteit in stand kan houden (Goldson & Muncie, 2015).

Er is ook sprake van concentratie van geregistreerde criminaliteit op individueel niveau. Tussen 2007 en 2019 is

het aantal jeugdigen gesanctioneerd door justitie met bijna een tweederde afgenomen en is het aantal jeugdigen dat in een justitiële inrichting beland gehalveerd (Boschman e.a., 2022). Het percentage recidivisten is opvallend stabiel. Bijna een derde van de gesanctioneerde jongeren komt binnen twee jaar opnieuw in aanraking met justitie. Voor jongeren met een vrijheidsstraf is dat bijna tweederde (Boschman e.a., 2022). De kans op herhaling is dus groot, wel bij een steeds kleiner wordende groep. Er blijft een slinkende hardnekkige kern over (Weijers e.a., 2021a, 2021b). Daarbij geldt dat als een jongere eenmaal in beeld is bij de politie, de kans op een volgende verdenking toeneemt, ongeacht het delinquente gedrag dat ze rapporteren (Bezemer & Leerkes, 2021; Cauffman e.a., 2023; Maguire & McVie, 2017; Motz e.a., 2019).

3. Opkomst van de ‘risky child’

Aan het eind van de vorige eeuw richtte het justitiële jeugdbeleid zich onder meer op veelvoorkomende en overlastgevende jeugdcriminaliteit en op specifieke vormen van jeugdgeweld. Er waren zorgen over toenemend geweld dat gepaard ging met drank- en drugsgebruik onder groepen jonge mannen (Junger-Tas e.a., 1992; Justitiële Verkenningen, 2000; Wittebrood, 2000). Voortbouwend op de commissie Van Montfrans (1994) is vanaf 2002 in de beleidsnota Jeugd terecht een gedifferentieerde aanpak van jeugdcriminaliteit voorgesteld waarin aandacht werd gevraagd voor risicojongeren, first offenders, recidivisten en harde kernjongeren (TK, 2002-2003, 28684 nr. 1&2; Ministerie van Justitie, 2003). Bij de laatste drie groepen gaat het over jeugdige verdachten van een delict. De groep risicojongeren werd omschreven als ‘jongeren die dreigen af te glijden in de criminaliteit’ omdat er sprake is van een problematische gezinssituatie, een afgebroken schoolloopbaan, of omdat er in de bredere omgeving van de jongere problemen zijn. Ook ging specifieke aandacht uit naar migrantengroepen, zoals Marokkaans-Nederlandse jongeren omdat die oververtegenwoordigd waren in de door politie geregistreerde criminaliteitscijfers (TK 2008-2009, 31268 nr. 13; TK 2009-2010, 31268 nr. 24). Er was sprake van een doelgroepenbeleid (Vandenbroucke e.a., 2008). In de eerste tien jaren van deze eeuw kwam er ook aandacht voor problematische jeugdgroepen. Die werden onderverdeeld in hinderlijk, overlastgevend of crimineel (Ferwerda & van Ham, 2010).

Vanaf de jaren tien kwamen plegers van ernstige impactvolle delicten, ‘high-impact crimes’ zoals woninginbraken, beroving, overvallen, andere ernstige geweldsdelicten en zedendelicten in de belangstelling. Er ontstonden lokaal specifieke aanpakken die de focus van het veiligheidsbeleid verbreedde. Een bekend voorbeeld is de top-X aanpak. Die richt zich niet alleen op daders,⁶ maar ook op broertjes en zusjes die een risico lopen om in de criminaliteit te belanden. Vanaf midden jaren tien

komen jeugdige cybercriminelen onder de beleidsaandacht (TK 2017-2018, 28684 nr. 522), hoewel weinigen als verdachte bij de politie in beeld komen (Hesseling e.a., 2021; Ruiter e.a., 2024; Van der Laan e.a., 2024).

Sinds het eind van de jaren tien zijn er opnieuw zorgen over verharding van de jeugdcriminaliteit, evenals eerder in de jaren tachtig (Junger-Tas & Kruissink, 1990) en negentig (Wittebrood, 2000) van de vorige eeuw. Jeugdigen die steekwapens of andere wapens gebruiken bij geweld komen in beeld (TK 2019-2020, 28741 nr. 77; TK 2019-2020, 28684 nr. 598). In de Covid-jaren zijn er enkele grootscheepse rellen waarbij ook jongeren zijn betrokken, maar dat leidt niet direct tot een veranderende aandacht voor jeugdcriminaliteit.

Begin jaren twintig vernauwt de aandacht zich. In de slipstream van de algemene aanpak richt vanaf 2022 het landelijke en lokale beleid zich vanuit het beleidsprogramma Preventie met Gezag op jongeren in kwetsbare wijken die betrokken zouden zijn bij ‘georganiseerde of ondermijnende jeugdcriminaliteit’ (TK 2021-2022, 28741 nr. 86). Het gaat opnieuw niet alleen om jongeren die vanwege een misdrijf met de politie in aanraking komen. De aandacht richt zich expliciet ook nu op jongeren die het *risico* lopen daarbij betrokken te raken, ook achtjarigen (Minister van Justitie en Veiligheid & Minister van Rechtsbescherming, 2022).

Van plegen naar risico op plegen: de ‘risky child’

Sinds eind vorige eeuw laat de aandacht voor jeugdcriminaliteit dan ook een interessante beweging zien. Dat is niet zozeer het type jeugdcriminaliteit. De aandacht voor geweld komt, gaat en komt weer terug. Dit geldt ook voor andere vormen van jeugdcriminaliteit, met uitzondering van die voor cybercriminaliteit welke nieuw is. Het is vooral de verbreding van de doelgroep die opvalt, een vorm van ‘net widening’: van daders van een misdrijf, naar ook jongeren die risico lopen om dader te worden. De risicojongere komt prominent in beeld en in recente jaren de risicojongere in kwetsbare buurten.

De leeftijdsgrens wordt verlaagd. Niet zozeer wat betreft de strafrechtelijke leeftijd, die is nog steeds vanaf twaalf jaar. Het gaat bij risicjongeren ook over twaalfminners, kinderen van acht of negen jaar oud die vanwege overlastgevend of antisociaal gedrag, risicovolle gezinssituatie, problemen op school of wonen in een probleebuurt kunnen 'afglijden in de criminaliteit'. Internationaal zien we een vergelijkbare verschuiving van 'daad en context' naar 'dader en zijn of haar kenmerken', ook naar kinderen beneden de strafrechtelijke leeftijd. Het gaat hier over de opkomst van de 'risky child' (Smith, 2018).

4. Repressie en preventie

Sanctionerende reacties op jeugdcriminaliteit bewegen over de tijd tussen meer of minder nadruk op repressie of preventie en meestal op beide.⁷ Het is zoals Franke (1996) het sanctiebeleid typeerde een golfbeweging. In de ene periode gericht op de dader, gedragsbeïnvloeding, resocialisatie en voorkomen dat iemand opnieuw de fout in gaat. In de andere periode meer nadruk op vergelding en repressie van de daad. En vaak op beiden.

Bij repressie gaat het over het reageren op gepleegde delicten. Er volgt straf, met als doel vergelding. Vanuit de maatschappij wordt vaak geroepen om harder, steviger, optreden tegen jeugdige 'daders', zeker wanneer het om schokkende delicten gaat. Dat zou tenminste werken. Ze stoppen er dan wel mee is de gedachte. Een dergelijke roep tot harder straffen is niet nieuw. Ze was er al in de Middeleeuwen en er wordt gehoor aan gegeven (Spierenburg, 2008; Vanlandschoot, 2008), ook nu.

Met het vernieuwde jeugdstrafrecht in 1995 is het Nederlandse jeugdstrafrecht fors punitiever geworden. De maximale vrijheidsstraf werd minstens verdubbeld en geldboetes zijn vertienvoudigd (Kruissink & Verwers, 2001).⁸ De mogelijkheden om jeugdigen repressiever te sanctioneren zijn ook daarna toegenomen. Zo kan het OM sinds 2011 met de strafbeschikking eenzijdig een boete opleggen (Uit Beijerse, 2021).⁹ Sinds 2014 moet de rechter bij ernstige gewelds- of zedendelicten door een minderjarige minstens een vrijheidsstraf opleggen en mag enkel een taakstraf niet meer.¹⁰ Verder worden in het huidig kabinet de strafmaxima voor 14- en 15-jarigen opnieuw verhoogd. Ofwel, de straffen die jeugdigen kunnen krijgen, zijn in de afgelopen veertig jaar fors zwaarder geworden en daar komt nu weer een schepje bovenop.

Naast repressie is er preventie. Hierbij gaat het om het voorkomen van criminaliteit. Voorkomen dat een jongere die

met politie in aanraking is gekomen opnieuw delicten pleegt, maar ook voorkomen dat een jongere start met plegen. Het gaat bij preventie om proactief handelen, om iets te voorkomen dat *mogelijk* plaatsvindt in de toekomst. Mogelijk, want het gaat om kansen en niet om een zekerheid. Sinds begin van deze eeuw staat in het justitiële jeugdbeleid de persoonsgerichte preventieve aanpak centraal. In beleidsstukken gaat het over sancties en interventies op maat en gericht op risicofactoren (TK, 2002-2003, 28684 nr. 1&2; Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2018).

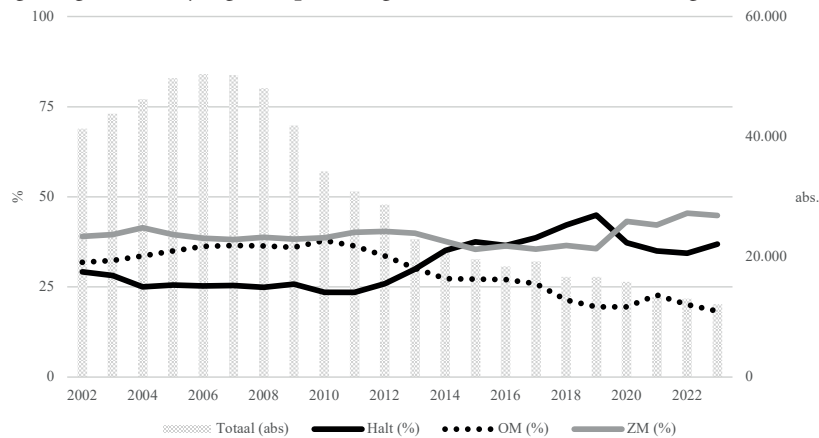
Preventieve reacties¹¹ om jeugdcriminaliteit te voorkomen zijn in de afgelopen decennia gestimuleerd. Er zijn risicotaxatie instrumenten ontwikkeld om de kans op herhaling vast te stellen.¹² Ook zijn in de strafrechtelijke keten verschillende beslissingsstructuren gekomen om jongeren de 'best passende' reactie te geven. Het betreft dan bijvoorbeeld de ZSM-werkwijze of het justitieel casusoverleg waarin verschillende ketenpartners overleggen over een specifieke zaak. Een veelgebruikte preventieve afdoening voor jongeren die wegens een licht feit met onder andere de politie in aanraking zijn gekomen is de buitengerechtelijke afdoening Halt. Verder zijn tal van preventieve interventies voorafgaand aan de politie- en justitieketen ontwikkeld (Hendriks & Stams, 2024).

Hoe pakt de verdeling van preventieve en repressieve strafrechtelijke reacties op jeugdcriminaliteit in de praktijk nu uit? Er zijn mij landelijk geen cijfers bekend over hoe vaak allerlei preventieve interventies gericht op reduceren van jeugdcriminaliteit worden toegepast. Landelijk zijn wel cijfers beschikbaar over afdoeningen tegen jeugdigen. Jeugdige verdachten van een licht misdrijf kunnen een reprimande of een Halt-afdoening krijgen. Bij succesvolle afronding krijgen ze geen strafblad. Als jongeren worden verdacht van ernstige delicten dan wordt hun zaak afgedaan door het Openbaar Ministerie of de rechter. In figuur 2 is in de grijze kolommen af te lezen dat het *aantal* afdoeningen tegen minderjarigen in de afgelopen twee decennia fors is gedaald. Het *percentage* Halt-

afdoeningen, weergegeven met de zwarte lijn, is tussen 2011 en 2019 verdubbeld en vervolgens gedaald. Het *percentage* afdoeningen door het OM laat over de hele periode een afname zien en het *percentage* afdoeningen door de rechter is recent wat toegenomen.

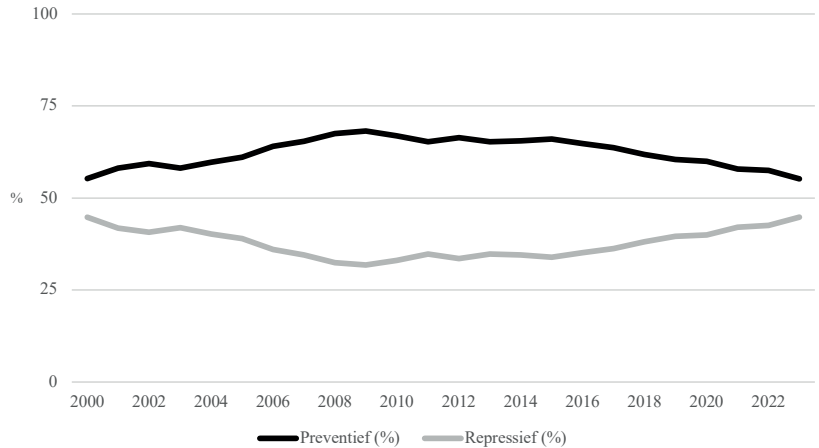
In de aard van de sancties opgelegd door het Openbaar Ministerie of de rechter is over de tijd sprake van een golfbeweging. In figuur 3 wordt voor de jaren 2000 tot 2024 getoond welk percentage repressief of preventief van aard is. Bij repressieve sancties gaat het om boetes of detenties. Bij preventieve sancties gaat het over taakstraffen of maatregelen. Het percentage repressieve jeugdsstraffen, de grijze lijn, neemt in de eerste tien jaren af en daarna toe. Het percentage preventieve sancties, de zwarte lijn, laat een tegengestelde beweging zien.

Figuur 2 Afdoeningen tegen minderjarigen en percentage Halt-, OM- en ZM-afdoeningen, 2002 tot en met 2023

Bron: OBJD

Figuur 3 Percentage preventieve en repressieve afdoeningen tegen minderjarigen door OM (exclusief septs) en rechter, 2000 tot en met 2023

Noot

Preventieve sancties zijn werk- en leersancties en maatregelen, repressieve sancties zijn boetes en vrijheidsbenemende straffen (al dan niet voorwaardelijk). Dit is exclusief septs door OM omdat daarvan in de data niet is vast te stellen of ze repressief of preventief van aard zijn. Sinds 2010 is dat aantal septs meer dan verdubbeld. Een deel daarvan betreft een vorm van diversie naar aanleiding van de ZSM-werkwijze.

Bron: OBJD

5. Veiliger samenleving of intoleranter?

De beleidsaandacht voor jeugdcriminaliteit en de sanctionerende reacties daarop bewegen in de afgelopen decennia tussen repressie en preventie. Er is meer aandacht gekomen voor het voorkomen van criminaliteit gericht op risicjongeren, risicogroepen, risicobuurtten, ook voor twaalfminners in kwetsbare buurtten. Het is een vorm van risicomangement (Schuilenburg, 2015). Preventie wordt gezien als een bruikbaar middel dan repressie om jongeren op het rechte pad te houden en te krijgen en de samenleving veiliger te maken (Welsh & Farrington, 2006). Deze vlag gaat natuurlijk alleen op als reacties worden ingezet die werken. Daarover is maar weinig bekend (Hendriks & Stams, 2024). Sterker nog, lokaal worden in Nederland preventieve interventies ingezet waarvan bekend is dat ze niet werken (Beijersbergen e.a., 2023; Hendriks & Stams, 2024).

Er is ook een andere kant (Case, 2023). Een andere verklaring voor de behoefte tot preventief en eerder ingrijpen bij risicogroepen is een toenemende intolerantie ‘ten aanzien van uiteenlopende ongemakken, overlast, gedragsproblemen en vervelende mensen’ in de samenleving (Terpstra, 2017). Vanuit Jock Youngs (1999)¹³ gedachten over ‘the Exclusive Society’ en ‘the Criminology of Intolerance’ stelt Terpstra (2017) dat sinds de jaren negentig van de vorige eeuw ook in Nederland de tolerantie van burgers afneemt ten aanzien van moeilijkheden van anderen en problemen die anderen kunnen veroorzaken. Daarnaast nemen de eisen die burgers stellen aan hun veiligheid toe. Risico’s en gevaren moeten worden geminimaliseerd (Boutellier, 2005; Schuilenburg, 2015), de dragers ervan geëxcludeerd (Young, 1999). Het eigen sociale netwerk van familie, vrienden, vrijetijds- of religieuze gemeenschappen volstaat niet meer als oplossing voor probleemgedrag. Burgers zijn afhankelijker geworden van professionals, zowel voor het signaleren van problemen, als voor het oplossen ervan. Deze toenemende intolerantie vraagt van overheden en professionals ingrepen tegen personen

en groepen die niet voldoen aan de conventionele eisen van wat als ‘normaal’ en ‘acceptabel’ wordt gezien. Reacties op criminaliteit richten zich niet meer alleen op degenen die misdrijven begaan, maar ook meer en meer op degenen die worden geïdentificeerd met ‘het kwaad’, ordeverstoring of ander problematisch ervaren afwijkend gedrag. De oorzaken van *ervaren* problemen of *ervaren* kwaad liggen bij die buitenstaander. Landelijke en lokale overheden brengen daardoor steeds meer en nauwkeuriger risico’s in beeld, in buurtten, bij groepen en van individuen, met als doel die risico’s te managen zodat toekomstige narigheid kan worden voorkomen. Niet alleen meer repressief als reactie, maar nu ook preventief met voortijdig ingrijpen, al op jonge leeftijd. Een verplaatsing van alleen reageren op het feit, naar ook reageren op risicokenmerken van een mogelijke (jonge) dader.

Deze manier van reageren op jeugdcriminaliteit heeft ook onbedoelde gevolgen. Zo lijkt er voor overheden als ze eenmaal op dit pad zitten geen terugkeer meer mogelijk, want er zal maar eens iets gebeuren (Boutellier, 2005). Dat vraagt dan ook een blijvende en toenemende cultuur van controle zoals Garland dat noemt (Garland, 2001). Doordat individuen of gebieden worden aangeduid als risico of kwetsbaar waarbij men stevig ingrijpen nodig acht, brengt dat stigmatisering met zich mee (Goffman, 1963; Wacquant e.a., 2014). Alleen al door blootstelling aan risicofactoren worden jongeren als potentieel gevaarlijk gezien terwijl ze nog niets crimineels hoeven te hebben gedaan. Het hebben van een broer of zus die met de politie in aanraking is gekomen is al een risico, net als het wonen in een kwetsbare buurt. Van risicoin-schattingen is bekend dat die in een deel van de gevallen er naast zitten en individuen onterecht aanwijzen als potentieel risico (Berk, 2018; Schuilenburg, 2015).¹⁴ De reacties kunnen bij degenen waarop de aandacht zich richt leiden tot ervaren discriminatie, wantrouwen of weerspannigheid (Belvedere e.a., 2005; Sherman, 1993) helemaal als interventies of sancties worden toegepast waarvan geen bewijs is voor de werking ervan. Overheidsoptreden werkt dan averechts en heeft voor jongeren

nadelige gevolgen voor hun toekomst. Als we het hebben over reacties op jeugdcriminaliteit is het van belang niet alleen naar de bedoelde gevolgen ervan te kijken, maar ook naar andere gevolgen die deze schaduwzijde ervan laten zien.

6. Gevolgen van reacties op jeugdcriminaliteit

Een centrale vraag bij reacties op jeugdcriminaliteit is wat het effect ervan is op criminaliteit. Effectiviteit als centraal criterium (Sherman e.a., 2002; Welsh & Farrington, 2006). De uitkomst kan zijn een afname, geen effect of een averechts effect.¹⁵ Onderzoek naar de effectiviteit van reacties op jeugdcriminaliteit is belangrijk en dat moeten we blijven doen. De inzet van experimenteel onderzoek heeft de voorkeur zodat een oorzakelijk verband kan worden gevonden (Farrington e.a., 2002).¹⁶ Daar leveren we zelf in een samenwerking van het WODC, Universiteit Leiden en Universiteit Utrecht ook een bijdrage aan met een effectevaluatie van de Halt-interventie waarin een gerandomiseerd experiment wordt uitgevoerd.

Realistisch evalueren

Maar laten we het niet beperken tot enkel effectonderzoek. Sancties of interventies hebben voor de jongeren die ze ondergaan ook andere, soms zelfs schadelijke gevolgen. Niet alleen tijdens het sanctioneren, ook erna zijn er gevolgen op allerlei levensdomeinen, in het gezin, op school, werk of in hun vrijetijd.¹⁷ Een bedoeld gevolg is vergelding, net als resocialiseren en minder recidive als die doelen al worden behaald. Er zijn ook andere gevolgen zoals concreet een strafblad of schulden, of meer immaterieel verbroken conventionele bindingen, ervaren discriminatie, wantrouwen, of stigmatisering. Dergelijke gevolgen kunnen de verdere levensloop van jongeren om constructief bij te dragen hinderen.

Vanuit de 'Realist Evaluation' benadering wordt gewaarschuwd dat met effectiviteit als enig criterium andere gevolgen van reacties op criminaliteit niet of nauwelijks in beeld komen (Pawson, 2013; Pawson & Tilley, 1997). Effectonderzoek is veelal gericht op een beperkt aantal uitkomsten zoals recidive of de directe doelen van een sanctie of interventie. De effectvraag biedt weinig inzicht in de andere gevolgen van een reactie (Pawson & Tilley, 1997). In de werkelijkheid

gaat het bij criminaliteit en het voorkomen daarvan om een complex gebeuren. Om duidelijk te krijgen waarom een reactie wel of niet werkt, moet de 'black box' worden geopend (Astbury & Leeuw, 2010). Dat levert inzichten op in de werkzame onderdelen, bij wie die werken en onder welke omstandigheden (Case, 2023; Muncie, 2004; O'Mahony, 2009; Pawson, 2013; Pawson & Tilley, 1997). Inzichten in hoe de reactie door de jongere zelf wordt ervaren en begrepen, en wat voor gevolgen die heeft voor opleiding, werk of relationele ontwikkeling zijn belangrijk om het proces van resocialisatie en het minderen of stoppen met criminaliteit te begrijpen (Laub & Sampson, 2001, 2003). Ze kunnen handvatten bieden voor verbetering. Als we jeugdigen die betrokken raken bij criminaliteit constructief willen laten meedoen, is het belangrijk de reacties op jeugdcriminaliteit niet alleen te evalueren op hun effectiviteit, maar ook te onderzoeken hoe ze werken, hoe de reactie is ervaren en wat andere gevolgen zijn.

Een standaard evaluatiecriterium

Effectiviteit als enig criterium om de werking van reacties op jeugdcriminaliteit te beoordelen is dan te beperkt.¹⁸ Het gaat bij medische ingrepen immers ook niet alleen om de vraag of de patiënt niet is overleden, ook de kwaliteit van het leven na de ingreep doet er toe (Potluka, 2023). Voor het milieu is het niet alleen belangrijk te weten of een ingreep leidt tot minder CO₂ uitstoot, maar ook of deze duurzaam is (Patton, 2021). Het is relevant andere gevolgen van een reactie ook inzichtelijk te krijgen. Daarbij is het behulpzaam, of misschien zelfs wel nodig, om een extern criterium te hebben waartegen de werking van een reactie op jeugdcriminaliteit kan worden afgezet, zowel wat betreft beslissing en uitvoering als gevolgen op meerdere levensgebieden van de jongere. Mijn voorstel is dat als reacties op jeugdcriminaliteit zoals sancties, interventies en ook beleidsaanpakken, worden geëvalueerd het naleven van de rechten van jeugdigen in de praktijk standaard als evaluatiecriterium wordt meegenomen (Van der Laan & Zeijlmans, 2023).¹⁹

7. Naleven van (kinder)rechten als evaluatiecriterium

Een andere ontwikkeling sinds eind vorige eeuw is het toenemende belang van en aandacht voor kinderrechten. In 1995 heeft Nederland het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) geratificeerd. Dat verdrag impliceert dat overheden waarborgen dat specifieke rechten voor kinderen worden nagekomen. Niet alleen in wet- en regelgeving, maar ook in de praktijk van het overheidshandelen, nationaal en lokaal (Liefwaard, 2015b, 2020). In Nederland is in de afgelopen dertig jaar meer aandacht gekomen voor de rechten van kinderen die met politie of justitie te maken krijgen. Dit uit zich bijvoorbeeld in toegenomen aandacht voor het afdoen van zaken buiten de rechter om, zoals met een reprimande of via Halt, of door de verplichting een raadsman bij het verhoor van jongeren te hebben.

Kindvriendelijke justitie ook voor jeugdigen en adolescenten
Het naleven van rechten van jeugdigen in de praktijk als evaluatiecriterium kan op meerdere manieren worden vormgegeven. Ze betreffen namelijk alle relevante levensgebieden van jongeren: gezin, school, werk, vrijetijd, ook online. Ik haal voor nu inspiratie uit het gedachtegoed over kindvriendelijke justitie.²⁰ Dit concept komt voort uit het recht van kinderen om te worden gehoord en hun mening te geven in processen waarin beslissingen over hen worden genomen (Liefwaard, 2015a; Liefwaard & Rap, 2018). Kindvriendelijke justitie heeft betrekking op het hele proces, vanaf aanhouding, verhoor tot aan de sanctie oplegging en uitvoering ervan. Belangrijk is dat de schade bij gedwongen overheidsoptreden zo minimaal mogelijk is zodat jongeren weer constructief kunnen meedoen. Het heet 'kind'-vriendelijk, maar ik denk dat het ook van toepassing is op de leeftijdsgroep waarover het hier gaat, jeugdigen of adolescenten (Committee on the Rights of the Child, 2019).

Kindvriendelijke justitie heeft als doel het rechtssysteem en de daarin werkende professionals meer gevoelig te maken voor de belangen van het kind en het systeem meer responsief te laten

zijn voor het participeren van kinderen in beslissingsprocessen die hen aangaan. In de kern gaat het erom dat jeugdigen die met politie of justitie in aanraking komen de ervaring krijgen rechtvaardig te worden behandeld, met respect, dat ze zijn gehoord in het proces, hun kant van het verhaal kunnen vertellen en dat ze klachten kunnen uiten (Liefwaard & Rap, 2018). Daarbij is het belangrijk rekening te houden met de cognitieve en emotionele ontwikkeling van de jeugdige, het begrip dat zij kunnen hebben over het proces en de omstandigheden waarin het sanctioneren plaatsvindt (Liefwaard, 2015a). We hebben hier direct een aantal concepten te pakken die in criminologisch onderzoek vooral als verklaring voor gedrag worden gebruikt.

Uit onderzoek naar ervaren procedurele rechtvaardigheid in interacties met politie of justitie blijkt het belang van een dergelijke bejegening niet alleen tijdens het sanctioneren, maar ook erna. De wijze waarop mensen de bejegening door professionals ervaren, dragen in belangrijke mate bij aan de acceptatie van de reactie (Mazerolle e.a., 2013; Tyler, 1990, 2003). Het draagt bij aan regelconform gedrag op korte (Reisig & Mesko, 2009; Tyler, 2003) en langere termijn (Beijersbergen e.a., 2015; Walters & Bolger, 2018). Uit de procedurele rechtvaardigheidstheorie (Tyler, 1990, 2003) volgt dat erkenning van de legitimiteit van professionals belangrijker is bij de acceptatie van beslissingen en sancties dan de sanctie zelf. Verdachten of gestraften die ervaren dat ze rechtvaardig en respectvol zijn bejegend, dat er aandacht was voor hun eigen verhaal en klachten konden uiten, blijken eerder geneigd de legitimiteit van de professional te erkennen en zich volgens de regels te gedragen. Dit gaat op voor hoe jongeren zich behandeld voelen door politie (Belvedere e.a., 2005; Piquero e.a., 2004), rechter (Rap & Weijers, 2014), tijdens detentie (Franke e.a., 2010; Van der Laan & Eichelsheim, 2013) en door uitvoerders van een interventie. Ervaren rechtvaardigheid in de bejegening draagt bij aan ervaren gevoelens van veiligheid en welzijn bij jongeren (Biggam & Power, 1997; Harvey, 2007; Van der Laan & Eichelsheim, 2013).

Andersom, kan een onrechtvaardig ervaren bejegening of ervaren discriminatie door gezagsdragers leiden tot wantrouwen of verzet (Belvedere e.a., 2005). Uit de 'defiance'-theorie (Sherman, 1993) volgt dat wanneer reacties van gezagsdragers als onrechtvaardig worden ervaren en weerspanning oproepen ze kunnen leiden tot herhaalde criminaliteit (De Haan e.a., 2001; Leeper Piquero & Bouffard, 2012; Piquero e.a., 2004; Sherman, 1993; Van der Laan, 2004). Niet alleen bij degene die het ervaart, maar ook bij anderen in zijn of haar omgeving.

Door de rechten van kinderen en jeugdigen via gedragsmodellen als de procedurele rechtvaardigheidstheorie of de tegenhanger daarvan de 'defiance'-theorie te vertalen bieden ze ook inzichten voor de praktijk. Ze bieden een raamwerk voor het handelen van professionals dat aansluit bij veelgebruikte resocialisatiemodellen (Andrews e.a., 2011; Ward & Birgden, 2007).

In recent evaluatieonderzoek van reacties op jeugdcriminaliteit krijgt het naleven van de rechten van jeugdigen en adolescenten in die praktijk beperkt aandacht.²¹ Sommige concepten worden in criminologisch onderzoek wel gebruikt om gedrag te verklaren, maar niet als criterium om de werking en gevolgen van een reactie te evalueren. Daar hoop ik in de komende jaren invulling aan te geven. Uiteraard niet alleen want het vraagt om een multidisciplinaire aanpak, zowel juridisch als criminologisch. Om alvast twee voorbeelden te noemen. Lise Prop stipt het in haar promotieonderzoek naar de werking van het adolescentenstrafrecht aan. In het promotieonderzoek van Benthe van Delft, waarin de werking van de Halt-afdoening met een gerandomiseerd experiment wordt onderzocht, is het ingebakken by design.

8. Onderzoek

Dit brengt mij bij het onderzoek waarop ik me de komende jaren met deze bijzondere leerstoel Jeugd- en adolescentencriminaliteit wil richten.

1. Het nader duiden en verklaren van recente en minder recente ontwikkelingen in de jeugd- en adolescentencriminaliteit.
2. De bedoelde en onbedoelde gevolgen van aanpakken gericht op jeugd- en adolescentencriminaliteit onderzoeken, waarbij aandacht komt voor het *naleven* van kinder- en mensenrechten in de (buiten) strafrechtelijke praktijk.

8.1 Ontwikkelingen duiden en verklaren

Om ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit te duiden en verklaren zijn twee sporen te onderscheiden: één dat ingaat op veranderingen in de leefwereld en het werkelijke gedrag van jongeren en één dat gaat over veranderingen die het gevolg zijn van wetgeving, beleid of inzet van politie of justitie. Beide sporen kunnen niet zonder elkaar.

Veranderingen in de leefwereld van jongeren

Veranderingen in jeugdcriminaliteit kunnen wijzen op werkelijke veranderingen in gedrag onder jongeren en in factoren die daaraan ten grondslag liggen. Veranderingen in jeugdcriminaliteit als resultaat van hun veranderende leefwereld (Sampson & Smith, 2021). Denk bijvoorbeeld aan digitalisering en daarmee de veranderende tijdbesteding van jongeren en de gevolgen daarvan op risicogedrag en delinquentie (Svensson & Oberwittler, 2021; Weerman, 2017). Mogelijk zijn jongeren daardoor minder delicten gaan plegen, maar andersom wordt ook verondersteld dat er door digitalisering een verplaatsing is van delinquentie naar de online wereld. Online delinquentie behoort inmiddels tot de

veelvoorkomende zelfgerapporteerde delicten (Tollenaar e.a., 2024).

Om ontwikkelingen in het delinquente gedrag van jeugdigen en adolescenten te duiden en verklaren kunnen we ontwikkelingen bestuderen in factoren die criminele carrières stimuleren, remmen of tegengaan. Het biopsychosociale model van Bronfenbrenner (1979) is bruikbaar om over de tijd het verband tussen een veranderende leefwereld en ontwikkelingen in jeugddelinquentie te duiden, of om duidelijk te krijgen of de problematiek van de groep jeugdige ouders al dan niet complexer wordt (Brown e.a., 2001; Donovan e.a., 1999; Van der Laan e.a., 2021). Ook kan het model worden gebruikt om te bestuderen in hoeverre de positie van jongeren over de tijd verandert en of daarin verschillen zijn naar achtergrondkenmerken. De blootstelling aan risico- en beschermende factoren is ongelijk verdeeld onder bevolkingsgroepen. Hierdoor is variatie in de kansen die jongeren krijgen om op een constructieve en conventionele manier mee te doen aan de samenleving. Sommigen ervaren meer risico's dan anderen, bijvoorbeeld omdat ze opgroeien in armoede, wonen in een onveilige buurt of op een school zitten waar het onveilig is. Er zijn woonbuurten waarin jongeren meer risicofactoren ervaren dan in andere. Andersom blijken de meeste jongeren in een voldoende veilige leefomgeving op te groeien waar de blootstelling aan risico's beperkt is, of waar risico's worden gedempt door beschermende factoren. Onderzoek naar dergelijke veranderingen over de tijd is relevant omdat het ook inzicht biedt in of de positie van jongeren in Nederland verandert en welke verschillen daarin zijn tussen bevolkingsgroepen of regio's in relatie tot delinquentie.

Er zijn verschillende typen data beschikbaar, zowel van jongeren die al met politie of justitie (politie en justitieregistraties) in aanraking zijn gekomen als van jongeren in algemene populaties (zelfrapportage). Met collega's Nikolaj Tollenaar en Joris Beijers start volgend jaar een

vervolgonderzoek naar de ontwikkelingen in jeugdcriminaliteit in buurten in Nederland en factoren die daarmee samenhangen. Hierbij worden onder meer politiegegevens gebruikt, gekoppeld aan algemene CBS-gegevens. Met het Landelijk Instrumentarium Jeugd (LIJ) worden risico- en beschermende factoren gemeten van jongeren in aanraking met politie en justitie. Met collega Gwen Koops-Geuze onderzoek ik of de gegevens van het LIJ voldoende betrouwbaar gemeten worden om dergelijke informatie structureel mee te nemen in de Monitor Jeugdcriminaliteit. Dit kan dan mogelijkheden bieden te bestuderen of de groep jongeren die in aanraking komt met politie of justitie over de tijd complexer is geworden.

Met collega's van de kennislijn Jeugdcriminaliteit van het WODC en het CBS onderzoek ik al sinds 2010 de ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit op basis van een multibronnen en multimethode aanpak in het langlopende onderzoeksprogramma Monitor Jeugdcriminaliteit. Naast dat er gegevens beschikbaar zijn uit politie- en justitieregistraties worden ook gegevens op basis van zelfrapportage door jongeren verzameld. De Monitor Zelfgerapporteerde Jeugddelinquentie is onlangs vernieuwd in een onlinesurvey met een zeer grote onderzoeksgroep van ruim 21 duizend jongeren per meting. Zowel traditionele delinquentie als cyber- en gedigitaliseerde delicten worden in beeld gebracht. Met de survey worden ook risico- en beschermende factoren gemeten. Met meerdere metingen op rij kunnen we veranderingen in de tijd onderzoeken. Niet alleen voor heel Nederland, maar ook tussen verschillende groepen en regio's.

Binnen de kaders van het onderzoeksprogramma verdiepen we het onderzoek naar achtergronden van ontwikkelingen in de jeugd- en adolescentencriminaliteit. In de komende jaren willen we onderzoek blijven doen naar de ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit, landelijk en lokaal, onder specifieke groepen (bijvoorbeeld meisjes) of voor specifieke nieuwe vormen zoals cybercriminaliteit (met collega onderzoekers van

de politie). Ook bestuderen we meer kwalitatief vonnissen van de rechtspraak en beelden van professionals over de actuele jeugdcriminaliteit zoals die over mogelijke verharding van de jeugdcriminaliteit (met collega's Lise Prop en Joris Beijers). Daarbij werken we samen met onderzoekers van het CBS, de politie en met academische collega's.

Veranderingen in wetgeving, beleidsprioriteiten en registraties

De tweede richting om ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit te duiden, is gericht op veranderingen in wetgeving, beleid en uitvoering (Coleman & Moynihan, 2002; Maguire, 2012). Crimineel gedrag komt alleen voor in statistieken als dat als zodanig is gedefinieerd, wordt opgespoord, vervolgd en geregistreerd (Coleman & Moynihan, 2002). Trends in door politie geregistreerde jeugdcriminaliteit zijn mede het resultaat van veranderingen in strafbaarstelling van gedrag in wetten, beleidsprioriteiten of werkwijzen van uitvoerende opsporings- en vervolgingsinstanties. Doen zich daarin veranderingen voor, dan is dat terug te zien in de geregistreerde criminaliteitscijfers (Van Ham e.a., 2018; Young, 1999). Onderzoek naar die veranderingen en mogelijke impact ervan op de geregistreerde criminaliteitscijfers is relevant omdat de beleidsaanpak van jeugdcriminaliteit landelijk en lokaal grotendeels steunt op die gegevens. Dit onderwerp biedt Leidse studenten jeugdrecht, als ook die van strafrecht of criminologie scriptiemogelijkheden. Bijvoorbeeld om de relatie te bestuderen tussen veranderingen in wet, regelgeving en beleid en ontwikkelingen in de jeugd- en adolescentencriminaliteit en na te gaan in hoeverre die stroken met de pedagogische doelstelling van het jeugdstrafrecht en met de rechten van kinderen.

8.2 Bedoelde en onbedoelde gevolgen van reacties

Mijn tweede aandachtsgebied betreft de bedoelde en onbedoelde gevolgen van reacties op jeugd- en adolescentencriminaliteit, met in het bijzonder aandacht voor het naleven van rechten van kinderen en jeugdigen in de alledaagse praktijk van het sanctioneren.

In 2022 is een evaluatieonderzoek van de buitengerechtelijke afdoening Halt gestart. Dit is een samenwerking van het WODC, Universiteit Leiden en Universiteit Utrecht. Benthe van Delft onderzoekt in haar promotieonderzoek de effecten van de Halt-afdoening, samen met Kirti Zeijlmans, Elisa Kemp, Ton Liefwaard, Jessca Asscher en mij. Er wordt een gerandomiseerd experiment uitgevoerd. Jongeren die willekeurig zijn toegewezen aan de Halt interventie of aan een controleconditie worden over de tijd gevolgd met vragenlijsten en via registerdata. We bestuderen welke gevolgen de interventie heeft op delinquentie en andere interventiedoelen. Daarbij worden ook verschillen naar achtergrondkenmerken van de jongere en kenmerken van de interventie onderzocht om inzichtelijk te maken 'voor wie en onder welke omstandigheden' Halt kan werken. Eveneens wordt onderzocht wat de relatie is van het naleven van indicatoren van kinderrechten in de praktijk met de uitkomsten van deze afdoening.

In een consortium van NSCR, WODC en diverse ketenpartners als Halt, jeugdreclassering en reclassering worden de gevolgen van vrijheidsbeperkende sancties in een longitudinaal onderzoek bestudeerd, zowel bij jeugdigen als volwassenen. De werking van die sancties in besluitvorming, tenuitvoerlegging en het proces erna wordt onderzocht waarbij ook de ervaringen van jongeren met verschillende sancties worden vergeleken. Charis van der Pligt mag ik samen met Evelien Hoebe en Beate Völker begeleiden bij haar promotieonderzoek naar bedoelde en onbedoelde gevolgen van vrijheidsbeperkende sancties bij jeugdigen.

Ashley Parren gaat bij de Universiteit van Tilburg onder begeleiding van Chijs van Nieuwenhuizen en Ilja Bongers en mij haar promotieonderzoek doen naar de samenwerking tussen jeugdreclassering en de forensische zorg. Naast inzichten in de doelgroep en hun risicoprofielen wordt de ervaren samenwerking bestudeerd, zowel vanuit het oogpunt van de professionals, als van dat van de jongeren. Een vraag

daarbij is of de ervaringen van jongeren en professionals op elkaar aansluiten. Die aansluiting is niet alleen belangrijk om kwalitatief goede zorg te leveren, ze biedt ook zicht op in hoeverre jongeren ervaren inbreng te hebben in het proces. 'Voice' als indicator van het recht op participatie.

Vanuit het onderzoeksprogramma Evaluatie van het Adolescentenstrafrecht rondt Lise Prop haar promotieonderzoek af naar de werking van de toepassing van het adolescentenstrafrecht. Samen met Chijs van Nieuwenhuizen en Charlotte Barendregt begeleid ik haar. De les is dat het adolescentenstrafrecht theoretisch veelbelovend is als ontwikkelingsgericht sanctioneren. Uit een quasi-experimentele studie blijken alleen geen en zelfs negatieve effecten op recidive die mogelijk verklaard worden door knelpunten in de praktijk van het adolescentenstrafrecht zoals niet-beschikbare jeugdhulp (Prop e.a., 2023). De resultaten laten opvallend genoeg ook zien dat bij toepassing van jeugdsancties bindingen met opleiding en werk bij jongvolwassenen beter behouden blijven dan bij toepassing van het volwassenenstrafrecht (Prop e.a., aankomend). Dit zijn relevante bevindingen over de andere gevolgen van deze reactie. Ze bieden aanknopingspunten voor resocialisatie van jongvolwassenen en het proces van desistance na detentie (Laub & Sampson, 2003; Sampson & Laub, 1993). Mogelijk biedt een pedagogisch stelsel als het jeugdstrafrecht jongvolwassenen betere kansen om conventionele bindingen vast te houden dan een volwassenensanctie ondanks dat ze nog wel eens de fout in gaan (Prop e.a., aankomend).

Deze constatering is aanleiding voor het promotieonderzoek van Lisanne Timmerman bij de VU. Zij onderzoekt onder begeleiding van Anne-Marie Slotboom, Janique Kroese en mij de ervaringen van jongvolwassenen met het adolescentenstrafrecht, welke bedoelde en onbedoelde gevolgen ze ervaren en hoe het proces erna eruit ziet. Een longitudinaal en kwalitatief onderzoek. Door jongvolwassenen gedurende een lange tijd meerdere keren te interviewen

kunnen de persoonlijke ervaringen inzichten bieden in veranderingen die zich voordoen in hun leven tijdens en na detentie. Dit langlopende kwalitatieve onderzoek maakt het mogelijk jongvolwassenen te horen, ze te laten vertellen over hun ervaringen met politie, justitie, hulpverlening en na te gaan en hoe ze dit relateren aan hun levensloop.

9. Afsluitend

In de afgelopen decennia is de geregistreerde jeugdcriminaliteit fors gedaald, stuitert nu wat op en neer, en concentreert zich in specifieke buurten, bij jongeren waarvan een aanzienlijk deel opnieuw met de politie te maken krijgt. De reacties van het veiligheids- en justitiële jeugdbeleid zijn in de afgelopen decennia steeds meer gericht op risicomanagement en een gerichte focus op specifieke buurten, groepen of personen. Preventief reageren nog voordat een delict is gepleegd, is gewoongoed geworden. Of als het toch zover is gekomen bij lichte delicten reageren met een buitengerechtelijke afdoening. Deze reacties leveren de jongere geen strafblad op en voorkomen in ieder geval die toekomstige schade. Tegelijkertijd nemen de mogelijkheden om repressiever te reageren op jeugdige daders van jeugdcriminaliteit toe, terwijl er in z'n algemeenheid geen aanwijzingen zijn dat de jeugdcriminaliteit verhard. Eerder is het de reactie erop die verhard en dat niet voor het eerst (Kruissink & Verwers, 2001).

De gedachte is dat preventieve en repressieve reacties de samenleving veiliger maken. Als die gedachte klopt, geldt dat alleen als ze werken en als we weten wat de gevolgen ervan zijn, niet alleen wat betreft de gevolgen ervan op criminaliteit, maar ook op andere levensgebieden van jongeren zoals gezin, school of werk. Een gevaar is dat jongeren onterecht in beeld kunnen komen, en ook als het terecht is, ze in beeld blijven. Dit kan wantrouwen versterken, stigmatiseren en leiden tot weerspanning. In hun ontwikkeling experimenteren jongeren en doen sommigen soms dingen die echt niet kunnen. Dat vraagt uiteraard om een passende reactie. Maar laat de reactie dan wel eentje zijn die hun toekomst niet verder in gevaar brengt, maar juist positief weet om te buigen. Met reacties waarvan *aangetoond* is dat ze werken, waarvan we weten hoe en voor wie ze werken en wat de gevolgen zijn voor de verdere levensloop zonder daarin extra schade aan te brengen.

Eigenlijk zou je willen dat in een land als Nederland een Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind overbodig kan zijn; maar zolang de maatschappelijke intolerantie voor afwijkend en deviant gedrag blijft en toeneemt; er vanuit politiek, landelijke en lokale overheden focus is op excluderen van risico's en repressie en er onbewezen reacties en interventies worden ingezet, is een dergelijke sturing en vangrail nodig. Laten we in evaluaties van reacties op jeugdcriminaliteit en de dagelijkse praktijk daarvan dit kader dan ook als evaluatiecriterium meenemen. Daar kunnen we van leren en daar draag ik graag aan bij.

Dankwoord

Graag wil ik een ieder bedanken die een bijdrage heeft geleverd aan het tot stand komen van deze bijzondere leerstoel.

Als eerste het WODC dat de bijzondere leerstoel mogelijk maakt. Gerty Lensvelt Mulders, jij als voormalig directeur hebt mij de zet gegeven om werk te maken van deze academische verbinding. Dank voor je aanmoedigingen veelal in beeldende taal als 'dit is een win-win-win'. Ook Ronald van der Graaf, dank voor je steun en motiverende gesprekken.

Ton Liefwaard, Jan Crijns en Harold Koster, jullie hebben het mogelijk gemaakt dat men bij de Faculteit der Rechtsgeleerdheid meerwaarde zag in deze leerstoel. Dank voor jullie inzet!

Ook ben ik blij met het vertrouwen dat ik heb ervaren van de leden van benoemingsadviescommissie en de leden van het curatorium.

Een oratie schrijven is een weg die je vooral zelf aflegt, maar gelukkig kun je tussentijds bruikbare en opbouwende feedback krijgen. Frank en Judith veel dank daarvoor!

Collega's van de vakgroep Jeugdrecht en Gezondheidsrecht, er is altijd een hartelijk welkom als ik in Leiden ben. Ook al is er geen officiële aanlandplek, aanschuiven lukt meestal wel.

Onderzoekers van de kennislijn jeugdcriminaliteit bij het WODC, Nikolaj, Lise, Kirti, Joris, Gwen, Elisa en Benthe, het is mooi dat ik samen met jullie en oud collega's als Rik, Josja, Gijs en andere Joris, al zoveel relevant onderzoek op het terrein van jeugdcriminaliteit heb kunnen uitvoeren. Zonder die samenwerking was het onderzoek naar jeugdcriminaliteit niet geweest waar het nu is. Daar gaan we mee door!

Er zijn veel mensen belangrijk geweest voor mijn academische vorming. In het bijzonder wil ik mijn promotoren noemen,

Willem de Haan en Jan Nijboer. Na mijn eerste stappen in de positivistische criminologie die bij het NSCR werd bedreven, toen nog hier in Leiden, ben ik mijn promotieonderzoek naar weerspanning en jeugddelinquentie gestart bij Willem die me met zijn kritisch criminologische blik toch een heel andere kijk op de wereld bood. Van jou heb ik geleerd theorieën te ontrafelen, concepten te beschrijven en betogen op te bouwen. En vooral ook om kritisch te blijven. Jan, jij hebt me de kwantitatieve kneepjes van het criminologische vak bijgebracht en geleerd cijfers met gezond wantrouwen te bekijken. Ik kijk met veel plezier terug op onze gesprekken over werk en privé. Je hebt me ook echt thuis laten voelen in het mooie en inspirerende Groningse land.

Lieve ma.

Samen met pa heb je me altijd gestimuleerd door te gaan. Je hebt wat middagen en avonden doorgebracht om te helpen bij het huiswerk, of om in gesprek te gaan met de leerkrachten om hen te vertellen dat ik wel iets meer kon dan dat zij dachten. En wat is het verdomd jammer dat pa dit niet meer mag meemaken. Hij had dit gebeuren best boeiend gevonden.

Lieve lieve Madelief, Amélie en Pepeijn.

Wat een geluk dat jullie er zijn. Dat ik jullie vader mag zijn. Het is voor mij iedere dag weer een heerlijk thuiskomen om direct opgenomen te worden in de ervaringen van jullie dag. Jullie zijn mijn beschermende factoren.

Allerliefste Judith, ... wat ben ik blij dat jij er bent!

En dat ik samen met jou door het leven mag gaan, al sinds het begin van deze eeuw.

Ik heb gezegd.

Referenties

- Andrews, D.A., Bonta, J. & Wormith, J.S. (2011). The Risk-Need-Responsivity (RNR) model. Does adding the Good Lives Model contribute to effective crime prevention? *Criminal Justice and Behavior*, 38(7), 735-755.
- Asscher, J. 2017. Onbehandelbaar? De Morele Plicht Tot Effectieve Forensische Orthopedagogiek. Amsterdam Universiteit Press. Oratie UU.
- Astbury, B. & Leeuw, F.L. (2010). Unpacking Black Boxes: Mechanisms and Theory building in Evaluation. *American Journal of Evaluation*, 31(3), 363-381.
- Ball, J., Gruzca, R., Livingston, M., ter Bogt, T., Currie, C. & De Looze, M. (2023). The great decline in adolescent risk behaviours: Unitary trend, separate trends, or cascade? *Social Science & Medicine*, 317, 115616.
- Barkhuysen, T., Bijlsma, J., van Emmerik, M., Franken, S., van Kampen, P., Keirse, A. & Mak, V. (2022). *De repressieve samenleving. Vanuit civiel-, bestuurs-, en strafrechtelijk perspectief*. Wolters Kluwer.
- Beijers, J., Tollenaar, N. & Van der Laan, A.M. (2023). *Ontwikkelingen in ernstig geweld door jeugdigen in de periode 2010 tot en met 2021*. WODC.
- Beijersbergen, K.A., Dirkzwager, A.J.E., Molleman, T., van der Laan, P.H. & Nieuwbeerta, P. (2015). Procedural Justice in Prison: The Importance of Staff Characteristics. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 59(4), 337-358.
- Beijersbergen, K.A., Tollenaar, N., Kors, M., Piersma, T.W. & Weijters, G. (2023). *De effectiviteit van de Top600-aanpak. Een vergelijkend recidiveonderzoek onder veelplegers*. WODC.
- Belvedere, K., Worrall, J.L. & Tibbetts, S.G. (2005). Explaining suspect resistance in police-citizen encounters. *Criminal Justice Review*, 20(1), 30-44.
- Berk, R.A. (2018). Accuracy and Fairness for Juvenile Justice Risks Assessments. *Journal of Empirical Studies*, 16(1), 175-194.
- Bernasco, W. & Steenbeek, W. (2017). More Places than Crimes: Implications for Evaluating the Law of Crime Concentration at Place. *Journal of Quantitative Criminology*, 33(3), 451-467.
- Bezemer, W. & Leerkes, A. (2021). *Oververtegenwoordiging verder ontcijferd. Een kwantitatief onderzoek naar sociale verschillen in verdenkingskans en zelfgerapporteerd crimineel gedrag onder jongeren in Nederland*. SDU, Politie en Wetenschap / Erasmus universiteit.
- Biderman, A.D. & Reiss, A.J. (1967). On exploring the 'Dark Figure' of crime. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 374(November), 1-15.
- Biggam, F.H. & Power, K.G. (1997). Social Support and Psychological Distress in a Group of Incarcerated Young Offenders. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 41(3), 213-230.
- Boone, M. (2020). Effectiviteit van straffen. In M. Boone & C. Brants (Eds.), *Criminologie en strafrecht* (pp. 237-270). Boomcriminologie.
- Boschman, S.E., Piersma, T.W., Weijters, G., Tollenaar, N. & Teerlink, M. (2022). *Verschil in recidivetrends onder jeugdigen*. WODC.
- Boutellier, H. (2005). *De veiligheidsutopie. Hedendaags onbehaagen en verlangen rond misdaad en straf* (3e ed.). Boomcriminologie.
- Braga, A.A. (2007). The Effects of Hot Spots Policing on Crime. *Campbell Systematic Reviews*, 2007:1, 1-29.
- Braga, A.A., Turchan, B., Papachristos, A.V. & Hureau, D.M. (2019). Hot spots policing of small geographic areas effects on crime. *Campbell Systematic Reviews*, 15(3), 1-88.
- Braga, A.A. & Weisburd, D. (2020). Does Hot Spots Policing Have Meaningful Impacts on Crime? Findings from An Alternative Approach to Estimating Effect Sizes from Place-Based Program Evaluations. *Journal of Quantitative Criminology*, 38, 1-22.
- Brantingham, P. & Faust, F.L. (1976). A conceptual model for crime prevention. *Crime & Delinquency*, 22(3), 284-296.

- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development*. Harvard University Press.
- Brown, T.N., Schulenberg, J.E., Bachman, J.G., O'Malley, P.M. & Johnston, L.D. (2001). Are risk and protective factors for substance use consistent across historical time? National data from the high school classes of 1976 through 1997. *Prevention Science*, 2(1), 29-43.
- Case, S. (2023). Challenging the Risk Paradigm: Children First, Positive Youth Justice. In S. Case & N. Hazel (Eds.), *Child First* (pp. 51-82). Palgrave Macmillan.
- Cauffman, E., Gillespie, M.L., Beardslee, J., Davis, F., Hernandez, M. & Williams, T. (2023). Adolescent Contact, Lasting Impact? Lessons Learned From Two Longitudinal Studies Spanning 20 Years of Developmental Science Research With Justice-System-Involved Youths. *Psychological Science in the Public Interest*, 24(3), 133-161.
- Coleman, C. & Moynihan, J. (2002). *Understanding crime data. Haunted by the dark figure*. Open University Press.
- Commissie Van Montfrans. (1994). *Commissie Jeugdcriminaliteit. Met de neus op de feiten*. Ministerie van Justitie.
- Committee on the Rights of the Child. (2019). *General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system*. United Nations. Convention on the Rights of the Child.
- De Haan, W.J.M., Van der Laan, A.M. & Nijboer, J.A. (2001). *Escalatie-risico's bij openbare ordeverstoringen. Een onderzoek naar de relatie tussen de politie en jongeren in de Oosterparkbuurt in Groningen en Overtoomseveld in Amsterdam na ongeregelde heden in 1997-1998*. Vakgroep Strafrecht en Criminologie.
- Donovan, J.E., Jessor, R. & Costa, F.M. (1999). Adolescent problem drinking: Stability of psychosocial and behavioral correlates across a generation. *Journal of Studies on Alcohol*, 60(3), 352-361.
- Doob, A.N. & Webster, C.M. (2003). Sentence severity and crime: Accepting the null hypothesis. *Crime and Justice*, 30, 143-195.
- Duell, N., Steinberg, L., Icenogle, G., Chein, J., Chadhary, N., et al. (2018). Age patterns in risk taking across the world. *Journal of Youth and Adolescence*, 47, 1052-1072.
- Eurostat. (2023). *Crime Statistics*. Retrieved 1/2/2024 from www.ec.europa.eu
- Fagan, J. & Kupchik, A. (2011). Juvenile incarceration and the Pains of imprisonment. *Duke Forum for Law & Social Change*, 3(29), 29-61.
- Farrington, D.P., Gottfredson, D.C., Sherman, L.W. & Welsh, B.C. (2002). The Maryland Scientific Methods Scale. In L.W. Sherman, D.P. Farrington, B.C. Welsh & D.L. MacKenzie (Eds.), *Evidence-Based Crime Prevention* (pp. 13-21). Routledge.
- Ferwerda, H. & van Ham, T. (2010). *Problematische jeugdgroepen in Nederland. Omvang, aard en politieproces beschreven*. Beke.
- Franke, D., Bierie, D. & MacKenzie, D.L. (2010). Legitimacy in corrections. A randomized experiment comparing a boot camp with prison. *Criminology & Public Policy*, 9(1), 89-117.
- Garland, D. (2001). *The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society*. Oxford University Press.
- Goffman, E. (1963). *Stigma. Notes on the management of spoiled identity*. Prentice hall.
- Goldson, B. & Muncie, J. (2015). *Youth Crime & Justice*. Sage.
- Harte, J. 2019. Zo Werkt Het. Over Hoe Onderzoek Bijdraagt Aan Betere Interventies. Boomcriminologie, Oratie VU.
- Harvey, J. (2007). *Young Men in Prison. Surviving and Adapting to Life Inside*. Willan Publishing.
- Hendriks, J. & Stams, G.J.J.M. (2024). *Effectieve Jeugdinterventies voor Preventie van Jeugdcriminaliteit. 'Wat werkt laten werken'*. Ministerie van Justitie en Veiligheid / Garage 2020.
- Hesseling, R., Harteveld, A. & Bloem, B. (2021). Jeugdige verdachten van cybercriminaliteit. In A.M. Van der Laan, M.G.C.J. Beerthuisen & N. Boot (Eds.), *Monitor Jeugdcriminaliteit 2020. Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit in de eerste twee decennia van deze eeuw*. WODC/CBS.

- Junger-Tas, J. (1983). *Jeugddelinquentie. Achtergronden en justitiële reacties*. WODC.
- Junger-Tas, J. & Kruissink, M. (1990). *Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit: periode 1980-1988*. Gouda Quint.
- Junger-Tas, J., Kruissink, M. & Van der Laan, P. (1992). *Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit en de justitiële jeugdbescherming: periode 1980-1990*. WODC.
- Justitiële Verkenningen. (2000). *Jeugdgeweld* (Vol. 26).
- Killias, M., Villettaz, P. & Zoder, I. (2006). *The effects of custodial vs. non-custodial sentences on re-offending: A systematic review of the state of knowledge* (Vol. DOI 10.4073/csr.2006.13). The Campbell Collaboration.
- Koops-Geuze, G.J. (2024). *The Last Straw. A mixed-methods analysis of the effects of community sanctions administered to court-convicted youth offenders*. Erasmus University. Dissertation.
- Kruissink, M. & Verwers, C. (2001). *Het nieuwe jeugdstrafrecht. Vijf jaar ervaring in de praktijk*. WODC.
- Lambie, I. & Randell, I. (2013). The impact of incarceration on juvenile offenders. *Clinical Psychology Review*, 33, 448-449.
- Laub, J.H. & Sampson, R.J. (2001). Understanding desistance from crime. *Crime and Justice*, 28, 1-69.
- Laub, J.H. & Sampson, R.J. (2003). *Shared beginnings, divergent lives. Delinquent boys to age 70*. Harvard University Press.
- Lee, Y., Eck, J.E. & Martinez, N. (2017). How concentrated is crime at places? A systematic review from 1970 to 2015. *Crime Science*, 6(6), 1-16.
- Leeper Piquero, N. & Bouffard, L.A. (2012). A Preliminary and Partial test of Specific Defiance. *Journal of Crime and Justice*, 26(1), 1-21.
- Liefwaard, T. (2015a). Child Friendly Justice: Protection and participation of children in the justice system. *Temple Law Review*, 88, 905-926.
- Liefwaard, T. (2015b). Juvenile justice from an international children's rights perspective. In W. Vandenhoe, E. Desmet, D. Reynaert & S. Lembrechts (Eds.), *Routledge International Handbook of Children's Rights Studies* (pp. 234-256). Routledge.
- Liefwaard, T. (2020). Juvenile Justice. In J. Todres & S.M. King (Eds.), *The Oxford Handbook of Children's Rights Law* (pp. 1-32). Oxford University Press.
- Liefwaard, T. & Rap, S. (2018). Hoe kindvriendelijk? Over 'child-friendly justice' ter bevordering van effectieve participatie van kinderen in juridische procedures en besluitvorming. *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, 6, 180-186.
- Loughran, T.A., Piquero, A.R., Fagan, J. & Mulvey, E.P. (2012). Differential deterrence: Studying heterogeneity and changes in perceptual deterrence among serious youthful offenders. *Crime & Delinquency*, 58(1), 3-27.
- Maguire, M. (2012). Criminal statistics and the construction of crime. In M. Maguire, R. Morgan & R. Reiner (Eds.), *The Oxford handbook of criminology, 5th edition* (4 ed., pp. 241). University Press. (Reprinted from In File)
- Maguire, M. & McVie, S. (2017). Crime data and criminal statistics: A critical reflection. In A. Liebling, S. Maruna & L. McAra (Eds.), *The Oxford Handbook of Criminology* (pp. 163-189). University Press.
- Mazerolle, L., Bennett, S., Davis, J., Sargeant, E. & Manning, M. (2013). Legitimacy in Policing: A systematic Review. *Campbell Systematic Reviews*, 1, 1-147.
- McAra, L. & McVie, S. (2018). Transformations in Youth Crime and Justice across Europe. In B. Goldson (Ed.), *Juvenile Justice in Europe. Past, Present and Future* (pp. 74-103). Routledge.
- Mickwitz, P. & Hildén, M. (2006). Multi-criteria evaluations for environmental police development - The case of Finnish permit systems. In P. Mickwitz (Ed.), *Environmental policy evaluation. Concepts and practice* (pp. 141-163). Gummerus Oy.
- Minister van Justitie en Veiligheid & Minister van Rechtsbescherming (2022). *Brede preventieaanpak (georganiseerde en ondermijnende) jeugdcriminaliteit*. Ministerie van Justitie en Veiligheid.
- Ministerie van Justitie (2003). *Jeugd terecht: Actieprogramma aanpak jeugdcriminaliteit 2003-2006* (28 741, nr. 1). (Vergaderjaar 2002/2003).

- Ministerie van Justitie en Veiligheid (2018). *Beleidsdoorlichting justitiële sancties (artikel 34.5)*. Ministerie van Justitie en Veiligheid.
- Moffitt, T.E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), 674-701.
- Motz, R.T., Barnes, J.C., Caspi, A., Arseneault, L., Cullen, F.T., Houts, R., Wertz, J. & Moffitt, T.E. (2019). Does contact with the justice system deter or promote future delinquency? Results from a longitudinal study of British adolescent twins. *Criminology*, 58(2), 307-335.
- Muncie, J. (2004). *Youth & Crime* (2nd, Ed.). Sage.
- Noordhoff, F. J. (2008). *Persistent poverty in the Netherlands*. Amsterdam University Press, dissertation.
- O'Mahony, P. (2009). The Risk Factors Prevention Paradigm and the Causes of Youth Crime: A Deceptively Useful Analysis? *Youth Justice*, 9(2), 99-114.
- OM (2022). *Factsheet OM-Strafbeschikking Jeugd*. Ministerie van Justitie en Veiligheid.
- OM (2023). *Openbaar Ministerie Jaarbericht 2022*. OM.
- Paternoster, R. (2010). How much do we really know about criminal deterrence? *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 100(3), 765-824.
- Patton, M.Q. (2021). Evaluation criteria for evaluating transformation: Implications for the Coronavirus pandemic and the global climate emergency. *American Journal of Evaluation*, 42(1), 53-89.
- Pawson, R. (2013). *The Science of Evaluation*. Sage.
- Pawson, R. & Tilley, N. (1997). An introduction to scientific realist evaluation. In E. Chelmsky & W.R. Shadish (Eds.), *Evaluation for the 21st century: A handbook* (pp. 405-418). Sage.
- Pesselse, G. (2017). Bagateldrempel. *Staat en Recht*, 37.
- Petrosino, A., Turpin-Petrosino, C. & Guckenburg, S. (2010). Formal System Processing of Juveniles: Effects on Delinquency. *Campbell Systematic Reviews*, 6(1), 1-24.
- Piquero, A. & Blumstein, A. (2007). Does incapacitation reduce crime? *Journal of Quantitative Criminology*, 23, 267-285. (In File)
- Piquero, A., Gomez-Smith, Z. & Langton, L. (2004). Discerning unfairness where others may not: low self-control and unfair sanction perceptions. *Criminology*, 42(3), 699-733.
- Pollitt, C. & Bouckaert, G. (2004). *Public management reform*. Oxford University Press.
- Potluka, O. (2023). Why and how to use the quality of life as an evaluation criterion? *Evaluation and Program Planning*, 100(102342).
- Pratt, T.C., Cullen, F.T., Blevins, K.R., Daigle, L.E. & Madensen, T.D. (2006). The empirical status of deterrence theory: a meta-analysis. In F.T. Cullen, J.P. Wright & K.R. Blevins (Eds.), *Tackin stock. The status of criminological theory* (15 ed., pp. 367-395f). Transaction Publishers.
- Prop, L.C.J., Van der Laan, A.M., Barendregt, C.S., Beerthuizen, M.G.C.J. & Van Nieuwenhuizen, C. (Submitted). Juvenile sanctions for young adult offenders. An opportunity for rehabilitation?
- Prop, L.C.J., Van der Laan, A.M., Beerthuizen, M.G.C.J., Barendregt, C.S. & van Nieuwenhuizen, C. (2023). Sentencing young adults with juvenile sanctions in The Netherlands. Increasing risk or no differences on the chance of recidivism. *Journal of Experimental Criminology*.
- Rap, S. (2023). Participatie in het jeugdrecht: in hoeverre ervaren jongeren procedurele rechtvaardigheid. *Tijdschrift voor Criminologie* (Special Issue Mensenrechten en criminologisch onderzoek).
- Rap, S. & Weijers, I. (2014). *The Effective Youth Court. Juvenile Justice Procedures in Europe*. Eleven International Publishing.
- Reisig, M.D. & Mesko, G. (2009). Procedural Justice, legitimacy, and prisoner misconduct. *Psychology, Crime & Law*, 15(1).

- Roks, R.A., Leukfeldt, E.R. & Densley, J.A. (2020). The hybridization of street offending in the Netherlands. *British Journal of Criminology*, 1-20.
- Ruiter, S., van Leuken, M., van Ruitenburg, T., Schiks, J. & Leukfeldt, E.R. (2024). *In- en doorstroom van online criminaliteit in de strafrechtketen*. NSCR.
- Sampson, R.J. (2012). *Great American City. Chicago and the enduring neighborhood effect*. Chicago University Press.
- Sampson, R.J. & Laub, J.H. (1993). *Crime in the making*. Harvard University Press.
- Sampson, R.J. & Smith, L.A. (2021). Rethinking Criminal Propensity and Character: Cohort Inequalities and the Power of Social Change. *Crime and Justice*, 50, 13-76.
- Schirm, W. & Kessels, R.J. (2022). Misdrijven en opsporing. In R.F. Meijer, D.E.G. Moolenaar, R. Choenni & S.W. Van den Braak (Eds.), *Criminaliteit en Rechtshandhaving, 2021* (pp. 55-). WODC/CBS.
- Schuilenburg, M. (2015). *Orde in Veiligheid*. Boom Lemma.
- Sherman, L.W. (1993). Defiance, deterrence and irrelevance: A theory of the criminal sanction. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 30, 445-473.
- Sherman, L.W., Farrington, D., Welsh, B.C. & MacKenzie, D.L. (2002). *Evidence-Based Crime Prevention*. Routledge.
- Smith, R. (2018). *Diversion in Youth Justice. What can we learn from historical and contemporary practices?* Routledge.
- Spierenburg, P. (2008). *A history of murder. Personal violence in Europe from the Middle Ages to the present*. Polity Press.
- Svensson, R. & Oberwittler, D. (2021). Changing routine activities and the decline of youth crime: A repeated cross-sectional analysis of self-reported delinquency in Sweden, 1999–2017. *Criminology, Online first February 2021*.
- Sweeten, G. & Apel, R.J. (2007). Incapacitation: Revisiting an old question with a new method and new data. *Journal of Quantitative Criminology*, 23, 303-326.
- Terpstra, J. (2017). *Punitieve wending, residentialisering en intolerantie*. Onderzoekscentrum voor Staat en Recht. Radboud Universiteit.
- Terpstra, J., Fyfe, N.R. & Salet, R. (2019). The Abstract Police: A conceptual exploration of unintended changes of police organisations. *Police Journal. Theory, practice and principles*, 92(4), 339-359.
- Terpstra, J., Verhage, A. & Van Reemst, L. (2022). Redactioneel. Relaties tussen politie en burgers in een veranderende context. *Tijdschrift voor Criminologie*, 64(1), 3-14.
- Tollenaar, N., Beijers, J. & Van der Laan, A.M. (2024). *Monitor zelfgerapporteerde jeugddelinquentie 2023*. WODC.
- Tollenaar, N., Broere, J. & Van der Laan, A.M. (2022). *Woon- en pleegbuurten van geregistreerde jeugdcriminaliteit. De samenhang met buurtkenmerken en de veranderingen die zich daarin voordoen over de tijd*. WODC.
- Tyler, T.R. (1990). *Why people obey the law*. Yale University Press.
- Tyler, T.R. (2003). Procedural justice, legitimacy, and the effective rule of law. In M. Tonry (Ed.), *Crime and Justice. A review of research* (pp. 283-358). University of Chicago Press.
- Uit Beijerse, J. (2021). *Jeugdstrafrecht beginselen, wetgeving en praktijk*. Maklu.
- UNODC. (2010). *Handbook on the crime prevention guidelines. Making them work*. United Nations Office on Drugs and Crime. International Centre for the Prevention of Crime.
- Van den Brink, Y. (2021). Equality in the Youth Court: Meaning, perceptions and implications of the principle of equality in youth justice. *Youth Justice*, 1-27.
- Van der Laan, A.M. (2004). *Weerspannigheid en delinquentie. Een toetsing van Shermans 'Defiance'-theorie als een algemene verklaring voor de averechtse werking van sanctioneren* Universiteit Groningen/Wolf Legal Publisher.
- Van der Laan, A.M. & Beerthuisen, M.G.C.J. (2021). Zelfgerapporteerd ouderschap 2005-2020. In A.M. Van der Laan, M.G.C.J. Beerthuisen & N. Boot (Eds.), *Monitor Jeugdcriminaliteit 2020. Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit 2000-2020*. WODC/CBS.

- Van der Laan, A.M. & Eichelsheim, V. (2013). Juvenile adaptation to imprisonment: Feelings of safety, autonomy and well-being, and behaviour in prison. *European Journal of Criminology*, 10(4), 424-443.
- Van der Laan, A.M., Pleysier, S. & Weerman, F.C. (2020). Hedendaagse jeugdcriminaliteit: nieuwe vragen en enkele antwoorden na een historische daling. *Tijdschrift voor Criminologie*, 62(2-3), 115-129.
- Van der Laan, A.M., Rokven, J., Weijters, G. & Beerthuizen, M.G.C.J. (2021). The Drop in Juvenile Delinquency in The Netherlands: Changes in Exposure to Risk and Protection. *Justice Quarterly*, 38(3), 433-453.
- Van der Laan, A.M., Tollenaar, N., Beijers, J. & Kessels, R.J. (2024). *Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit 2000-2023. Synthese van bevindingen uit de Monitor Jeugdcriminaliteit*. WODC.
- Van der Laan, A.M. & Zeijlmans, K. (2023). Evalueren van justitieel sanctiebeleid langs meerdere criteria. Doen mensenrechten ook mee? *Tijdschrift voor Criminologie*, 65(1-2), 132-156.
- Van der Laan, P.H. 2008. Wetenschap Versus Intuïtie. Professioneel Ingrijpen Bij Ernstige Jeugdproblematiek. University of Amsterdam, Oratie.
- Van Ham, T., Bervoets, E., Scholten, L. & Ferwerda, H. (2018). *Realiteit of registratie-effect. De invloed van registratie-effecten op de daling in de jeugdcriminaliteit*. Beke.
- Van der Put, C. & Stolwijk I. (2022). Normering en actualisering van het Halt-Signaleringsinstrument (Halt-Si) en beschrijving van De actuele populatie Halt-deelnemers. Universiteit van Amsterdam.
- Van Rooy, M. (2023). Verkeersboetes: schijntje voor rijken, strop voor armen. *Sociale Vraagstukken*.
- Vandenbroucke, M., Braam, H., Pels, T. & Steketee, M. (2008). *Gemeentelijk beleid voor Marokkaans-Nederlandse jongeren. Rapportage of de wenselijkheid van specifiek doelgroepenbeleid*. Verwey Jonker Instituut.
- Vanlandschoot, R. (2008). *Sluit ze op ... Jongeren in de criminaliteit 1400 tot nu*. Davidsfonds.
- Villetaz, P., Gillieron, G. & Killias, M. (2015). The effects on re-offending of custodial vs. non custodial sanctions. An updated systematic review of the state of knowledge. *Campbell Systematic Reviews*, 11(1), 1-45.
- Wacquant, L., Slater, T. & Pereira, V. (2014). Territorial stigmatization in action. *Environment and Planning A*, 46, 1270-1280.
- Walters, G.D. & Bolger, P.C. (2018). Procedural justice perceptions, legitimacy beliefs, and compliance with the law: a meta-analysis. *Journal of Experimental Criminology*, 15, 341-372.
- Ward, T. & Birgden, A. (2007). Human rights and correctional clinical practice. *Aggression and Violent Behavior*, 12, 628-643.
- Weber, L., Fishwick, E. & Marmo, M. (2014). *Crime, justice and human rights*. MacMillan.
- Weenink, D. (2011). Delinquent behavior of Dutch Rural Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 40, 1132-1146.
- Weerman, F.C. (2017). Social media en smartphones als verklaring voor de daling in jeugdcriminaliteit? *Justitiële Verkenningen*, 43(1), 71-87.
- Weijers, I., Ferwerda, H. & Roks, R.A. (2021a). Te groot voor de wijkagent, te klein voor de recherche. *Proces*, 100(5), 264-275.
- Weijers, I., Ferwerda, H. & Roks, R.A. (2021b). Verharding van de jeugdcriminaliteit. Het probleem van potentiële doorgroeiers. *Nederlands Juristenblad*, 8-1-2021(1), 14-20.
- Weisburd, D. (2015). The Law of Crime Concentration and the Criminology of Place. *Criminology*, 53(2), 133-157.
- Weisburd, D., Morris, N. & Groff, E.R. (2009). Hot spots of juvenile crime: A longitudinal study of arrest incidents at street segments in Seattle, Washington. *Journal of Quantitative Criminology*, 25, 443-467. (In File)
- Weisburd, D., Zastrow, T., Kuen, K. & Andresen, M. (2023). Crime concentrations at micro places: A review of the evidence. *Aggression and Violent Behavior*.

- Welsh, B.C. & Farrington, D. (2006). *Preventing Crime. What Works for Children, Offenders, Victims, and Places*. Springer.
- Wilson, D.B., Brennan, I. & Olaghere, A. (2018). Police-initiated diversion for youth to prevent future delinquent behavior: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews*, 5, 1-88.
- Wittebrood, K. (2000). Trends in jeugdgeweld. *Justitiële Verkenningen*, 26(1), 21-34.
- Young, J. (1999). *The Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Difference in late Modernity*. Sage.
- Zeijlmans, K. & Van der Laan, A.M. (2021). Strafrechtelijke uitspraken jeugdige cybercriminelen. In A. M. Van der Laan, M. G. C. J. Beerthuisen & N. Boot (Eds.), *Monitor Jeugdcriminaliteit 2020. Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit 2000-2020*. WODC/CBS.
- Zeijlmans, K. & Van der Laan, A.M. (2023). *Professionals over jeugdcriminaliteit. De mogelijkheden van focusgroepen bij de Monitor Jeugdcriminaliteit*. WODC.

Noten

1. Juristen spreken over de bagateldrempel en bagatelfeiten. De ernst is zodanig beperkt dat strafbaarstelling twijfelachtig is. Hier geldt 'De minimis non curat praetor': kleinigheden gaan de rechter niet aan (Buruma, 2005; Pesselse, 2017).
2. Voor meer hierover en enkele antwoorden zie van der Laan e.a. (2024).
3. Andere reacties zoals die van media of burgers blijven hier buiten beschouwing.
4. Voor uitzonderingen zie Lee e.a. (2017).
5. Terpstra (2019) spreekt over een abstracte politie die gekenmerkt wordt door nieuwe vormen van risicosignalering, criminaliteitsanalyses en een gerichtere inzet met beperkte op eigen gegevens gebaseerde inputinformatie. De nieuwe meer digitale werkwijze heeft voor burgers ook drempels opgeworpen om contact te onderhouden met de politie en heeft het vertrouwen tussen burger en politie onder druk gezet (Terpstra e.a., 2022).
6. De lokale Top-X aanpakken richtten zich ook op een oudere doelgroep.
7. In theoriën over straffen komt dit onderscheid terug in de absolute of retributive versus relatieve of utilitaristische theoriën (de Keijser, 2004; Boone, 2020). Volgens de retributive of absolute benadering wordt gestraft *omdat* er een daad is gepleegd, reactief. Bij utilitaristische of relatieve benaderingen wordt gestraft *opdat* er een effect wordt bereikt [cursivering origineel Boone, 2020, p.239]. Het reactieve strafrecht was tot midden jaren tachtig van de twintigste eeuw het dominante discours om te reageren op criminaliteit. Vanaf dan is het discours gericht op risicomangement erbij gekomen. Daarbij gaat het niet over rechtmatigheid, maar over effectiviteit en efficiëntie. Niet alleen reactief, maar ook proactief wat betreft het voorkomen en preventie van criminaliteit (Schuilenburg, 2015; Terpstra, 2017). Schuilenburg (2015) ziet dit risico-mijdend denken in het veiligheidsbeleid sinds de jaren 1980 duidelijk op de agenda komen, maar situeert de oorsprong ervan eerder. In rapportages over jeugdcriminaliteit wordt het dan nog weinig benoemd, maar Junger-Tas (1983) heeft het begin jaren tachtig enkele keren over risicogroepen. Vergelijkbare ontwikkelingen doen zich voor in de Angelsaksische wereld (Case, 2023; Garland, 2001; Goldson & Muncie, 2015; Young, 1999).
8. De maximale vrijheidsstraf is in 1995 van 6 maanden opgehoogd naar 12 maanden voor 12- tot 16-jarigen en naar 24 maanden voor 16- tot 18-jarigen (Kruissink & Verwers, 2001). In het civiel- en bestuursrecht is eveneens sprake van een tendens tot meer repressie ook voor jeugdigen (Barkhuysen e.a., 2022).
9. Het is al sinds 1983 (in 1995 gecodificeerd in artikel 77f Sr) mogelijk om verdere vervolging te voorkomen met een transactie bestaande uit een werk- of leersanctie begeleid door de jeugdreclassering. Het verschil is dat een strafbeschikking eenzijdig wordt opgelegd door het OM (uit Beijerse, 2021: 85-86). Sinds maart 2022 kan een strafbeschikking-jeugd worden opgelegd in de vorm van taakstraf of boete (OM, 2022).
10. In 2014 is ook de mogelijkheid gekomen de PIJ-maatregel aan het einde ervan om te zetten in een TBS-maatregel waarmee het een sanctie voor *onbepaalde* tijd kan worden. Het is weliswaar geen straf maar een maatregel, maar de uitwerking zou je toch wel als een forse toename in repressie kunnen zien.
11. Er zijn verschillende definities en typen van criminaliteitspreventie, zowel gericht op de persoon als op de situatie (zie bijvoorbeeld Brantingham & Faust, 1976; UNODC, 2010).
12. Rond 2011 is voor minderjarigen vanaf twaalf jaar het zogenoemde Landelijk Instrumentarium Jeugd (LIJ) ingevoerd, een risicosignaleringsinstrument gebaseerd op het Risk Need Responsivity model. Tussen 2006-2016 werd door de politie in sommige regio's bij twaalfminners

- PROKID gebruikt. Dit vroegsignaleringsinstrument is in onmin geraakt omdat het algoritme niet meer te volgen bleek (Minister van Justitie en Veiligheid, 2022).
13. Vanuit een 'realist' benadering op criminaliteit en de reactie daarop beredeneerde Young (1999) dat er sinds de jaren 1970 in het VK en de USA een overgang is van een inclusie naar exclusie maatschappij. Dit is het gevolg van economische hervormingen (marktwerking, liberalisering), veranderingen in rechtshandhaving en justitie ('though on crime') en een culturele verandering waarin individualisme en pluralisme centraler komen te staan. Deze omwenteling heeft gevolgen voor hoe vanuit de maatschappij naar moeilijke en onbekende individuen wordt aangekeken en hoe daarop wordt gereageerd. Daar waar in de jaren na WOII sprake was van inkluderende verzorgingsstaat waarin relatief vriendelijk naar moeilijk gedrag en moeilijke mensen werd gekeken, is dat omgeslagen. In de periode van 'late modernity' is verscheidenheid in identiteit en levensstijl centraal komen te staan, er is minder bereidheid gekomen om 'moeilijke' mensen of 'gevaarlijke groepen' te begrijpen. Deze moeten op afstand worden gehouden. In het proces van marktwerking en individualisering is ongemak en frustratie naar die ander, naar de onbekende gekomen. Er ontstaat een exclusie maatschappij. Dat is volgens Young een belangrijke reden voor de toename van de punitievere reacties op criminaliteit aan het eind van de vorige eeuw. De toename in criminaliteit is het gevolg van een complex samenspel van toegenomen relatieve deprivatie en ongelijkheid (niet van absolute armoede of ongelijkheid), in een samenleving waarin minder tolerantie en individuen of groepen worden buitengesloten. Hij spreekt over een 'criminology of intolerance' waarbij 'zero tolerance' en repressie als oplossing worden gezien. Terpstra (2017) trekt deze redenering door naar de eerste twee decennia na de eeuwwisseling in Nederland (zie ook Schuilenburg, 2015).
 14. De huidige generatie risicotaxatieinstrumenten die in de jeugdstrafrechtsketen worden gebruikt (o.a. het Halt SI en de Ritax) bevatten een meer specifieke set van statische en dynamische risico- en beschermende factoren. De predictive validiteit van die instrumenten blijkt echter matig of hoogstens acceptabel (Van der Put, 2021; Van der Put en Stolwijk, 2022) wat betekent dat in een aanzienlijk deel van de gevallen ten onrechte een kans op recidive wordt voorspeld.
 15. Zonder uitputtend te zijn blijkt dat straffen gericht op repressie, zoals vrijheidsstraffen of boete, over het algemeen recidive niet verminderen (Doob & Webster, 2003; Paternoster, 2010; Pratt e.a., 2006; Killias e.a., 2006; Villettaz e.a., 2015). Vrijheidsstraffen hebben hoogstens een incapacitatie-effect (Piquero & Blumstein, 2007; Sweeten & Apel, 2007). Vrijheidsbeperkende sancties, zoals een taakstraf, lijken bij jongeren te leiden tot minder recidive, maar werken niet beter dan wanneer een zaak wordt geseponeerd (Koops-Geuze, 2024). Sancties die buitengerechtelijk worden afgedaan zijn wat betreft recidivereductie effectiever hoewel de bevindingen niet altijd consistent zijn (Petrosino e.a., 2010; Wilson et al, 2018).
 16. Zie hierover ook Jessica Asscher (2017), Joke Harte (2019) en Peter van der Laan (2008).
 17. Van vrijheidsbenemende straffen is wel het een en ander bekend over de schade die ze een gestrafte jongere kunnen berokkenen, zowel tijdens als erna (Loughran e.a., 2012; Killias e.a., 2006; Van der Laan, 2013; Fagan, 2011; Lambie e.a. 2013). Tijdens de straf verhoogt het stress, blootstelling aan delinquenten anderen, slachtofferschap (Van der Laan & Eichelsheim, 2013). Vrijheidsbeneming draagt niet bij aan adequate resocialisatie. Bindingen met gezin, school of werk en met positieve rolmodellen worden verbroken, terwijl bindingen met delinquenten anderen kunnen ontstaan. Deze kenmerken vergroten de kans op recidive (Fagan e.a., 2011; Lambie e.a. 2013). Minder bekend zijn de gevolgen van vrijheidsbeperkende

sancties. Deze sancties, zoals een taakstraf, kunnen ook leiden tot verhoogde stress en blootstelling aan andere delinquenten (Koops-Geuze, 2024). Ook niet-justitiële repressieve straffen leiden tot schade waarbij sommigen harder lijken te worden getroffen dan anderen (Loughran, 2012). Boetes of herstelbetalingen verergeren schulden, zeker bij kinderen uit arme gezinnen (van Rooy, 2023). Dit maakt het voor hen alleen maar moeilijker om te ontsnappen aan de verleidingen van criminaliteit. Verder leidt een justitiële sanctie ook tot een strafblad wat gevolgen kan hebben voor de latere werkcarrière als een verklaring omtrent gedrag nodig is.

18. In de Public Policy Evaluation literatuur worden meerdere criteria onderscheiden zoals relevantie, doelbereik, effectiviteit of concurrentie (zie Mickwitz & Hildén, 2006; Patton, 2021; Pollit & Bouckaert, 2004; Van der Knaap e.a., 2020). In de evaluatiemethodologie worden naast effectevaluaties ook plan- en procesevaluaties aanbevolen (Swanborn, 2007).
19. Dit idee is uiteraard niet nieuw maar wel blijven actueel. Zie bijvoorbeeld de werken van Sonja Snacken, Els Dumortier of Leanne Weber.
20. Mensen- en kinderrechten hangen sterk samen en moeten als geheel worden gezien. Evenzogoed had ik hier kunnen vertrekken vanuit het recht op gelijkheid of non-discriminatie (Van den Brink, 2021), of participatie (Rap, 2023).
21. Zie bijvoorbeeld het themanummer van Tijdschrift voor Criminologie over Mensen- en kinderrechten in criminologisch onderzoek of het overzichtswerk van Weber e.a., (2014). Het gaat hier overigens niet over waarborgen in wet- en regelgeving en ook niet om vergelijkbaar werk als in de vijfjaarlijkse rapportages aan de UN of van de kinderechtsombudsman.

André van der Laan is bijzonder hoogleraar Jeugd- en Adolescentencriminaliteit aan de universiteit Leiden. Hij is tevens senioronderzoeker en coördinator van de kennislijn jeugdcriminaliteit bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC) van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Zijn onderzoek richt zich op ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit en verklaringen daarvoor, en op de bedoelde en onbedoelde gevolgen van formele reacties op jeugdcriminaliteit waarbij hij in het bijzonder aandacht vraagt voor het naleven van de rechten van jeugdigen in de praktijk van die reacties.

Aanstellingen

2023-heden	Bijzonder hoogleraar jeugd- en adolescentencriminaliteit, afdeling Jeugdrecht en Gezondheidsrecht, Instituut Privaatrecht, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden.
2021-heden	Coördinator kennislijn jeugdcriminaliteit Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC).
2009-heden	Senioronderzoeker, WODC.
2004-2009	Onderzoeker, WODC.
1999-2004	Onderzoeker in opleiding (PhD), vakgroep Strafrecht en Criminologie, Rijksuniversiteit Groningen. Onderwerp: Weerspannigheid en delinquentie. Een toetsing van Shermans 'defiance'-theorie als verklaring voor de averechtse werking van sanctioneren.
1996-1999	Junioronderzoeker Nederlands Studiecencentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR).

Bijzondere leerstoel Jeugd- en adolescentencriminaliteit

De bijzondere leerstoel Jeugd- en adolescentencriminaliteit is ingesteld door het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC) in samenwerking met het Leids Universiteits Fonds (LUF) en de Faculteit der Rechtsgeleerdheid Universiteit Leiden.

